

ČO (STARO)NOVÉHO POD ROHAČKOU?¹

ÚLOMKY POZNANIA PRAVEKÉHO A VČASNODEJINNÉHO SÍDLISKOVÉHO AREÁLU V LIPTOVSKOM MIKULÁŠI A DEMÄNOVSKEJ DOLINE

Lucia Benediková – Martin Furman – Zora Bielichová – Jana Mihályiová – Ján Tirpák

DOI: <https://doi.org/10.31577/szausav.2019.suppl.1.2>

Keywords: Liptov region, Liptovský Mikuláš, Demänovská Dolina, Rohačka, Pod Rohačkou, Demänovská hora, Bronze Age, Iron Age, Roman Period, history of research, settlement, settlement area, hillfort, refuge place, archaeobotany, archaeozoology, geophysics

What's (old)new below Rohačka? Fragments of knowledge of prehistoric and early historic settlement area in Liptovský Mikuláš and Demänovská Dolina

The article presents the history of the research of the settlement area in cadastres of Liptovský Mikuláš-Ploštín, Liptovský Mikuláš-Iľanova and Demänovská Dolina with hillfort Rohačka, settlement Pod Rohačkou, and refuge place on Demänovská hora, as well as the materials, including the archaeobotanical and archaeozoological sources, from archaeological and geophysical activities of the Institute of Archaeology at the settlement Pod Rohačkou in 2006 and 2008. The microregion was most importantly occupied in the Late and Final Bronze Age, Hallstatt, La Tène and Early Roman Periods. The site known and investigated since the mid-18th century has been recently intensively excavated and systematically surveyed during 2010s and new picture of the site, settlement area including settlement, hillfort and a refuge place, opening also new questions about the Iron Age communities on mountain parts of Slovakia is to be expected.

ÚVOD

Výskumy v mikroregiónne v okolí hradiska Rohačka v katastri Liptovského Mikuláša-Ploštína, Liptovského Mikuláša-Iľanova a Demänovskej Doliny sú neoddeliteľnou súčasťou dejín archeologického bádania Liptova od prvej polovice 18. stor. Na začiatku 20. stor. sa Rohačke intenzívne venoval, stráviac na nej a jej výskumom niekoľko rokov života, predovšetkým J. Volko-Starohorský. V rozpomienkach na archeologický výskum Liptova v súvislosti s touto lokalitou uvádza, vychádzajúc z početných amatérskych výkopov, hľadačov pokladov i z vlastnej skúsenosti, že „Rohačku možno považovať za značne porušené nálezisko, nie je však vylúčené, že vrstvy tohto významného výšinného sídliska či hradiska sú miestami ešte intaktné a súce pre žiadúci systematický výskum“ (Volko-Starohorský 1965, 221).

Ako uvádza J. Volko-Starohorský (1909, 44), „na Rohačke už mnohí kopali“, a aj jubilantke je toto územie vedecky i emocionálne blízke, keďže nálezy z Rohačky a spod Rohačky sa stali súčasťou jej spracovania pamiatok staršej doby železnej na severnom Slovensku – v podstate pilotného súborného diela svojho druhu o horskej oblasti Slovenska v dobe halštatskej, ktoré predkladala ako rigoróznú prácu na Masarykovej univerzite v Brne v roku 1975 (Miroššayová 1975).

Naším príspevkom, ktorý srdečne venujeme E. Miroššayovej, chceme pridať svoj diel k poznaniu oblasti okolo Rohačky. Primárne sa venujeme zhrnutiu dejín bádania od najstarších čias dodnes (M. Furman), zberovým aktivitám obyvateľa obce Ploštín prof. F. Uličného² a ním vyvolaného archeologického výskumu v roku 2006 (L. Benediková) a následnému archeologickému a geofyzikálnemu prieskumu

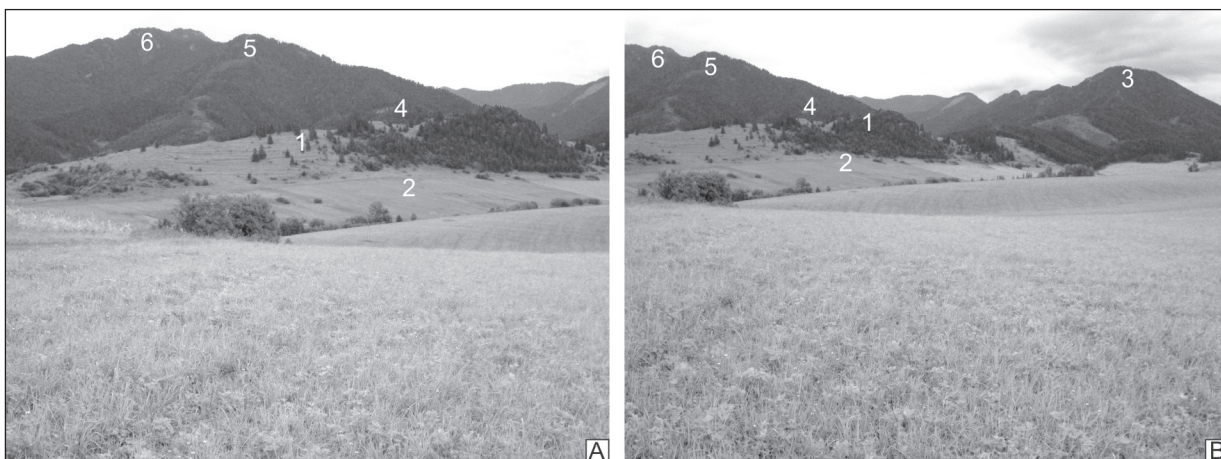
¹ Príspevok vznikol v rámci grantových projektov VEGA 1/0243/17, 1/0399/18 a 2/0115/18.

² Autori ďakujú prof. F. Uličnému za upozornenie na porušenú nálezovú situáciu i za odovzdanie vyzbieraných náleзов spod Rohačky, ako aj za pohostinnosť, ktorej sa im opakovane dostáva od neho i od jeho manželky v Liptovskom Mikuláši-Ploštíne.

v roku 2008 (L. Benediková, J. Tirpák). Súčasťou textu je analýza archeobotanického (J. Mihályiová) a archeozoologického (Z. Bielichová) materiálu získaného pri archeologickom výskume v roku 2006.

PRÍRODNÉ PROSTREDIE ROHAČKY A OKOLIA

Rohačka v katastri obcí Liptovský Mikuláš-Ploštín a Liptovský Mikuláš-Iľanovo vystupuje ako nápadný, hoci nižší kopec v severnom predhorí Nízkych Tatier z okolitej pahorkatiny. Zo západnej (severozápadnej) strany ho obteká potok Ploštinka, z východnej (juhovýchodnej) Iľanovianka. V starších správach o Rohačke sa v rámci kopca spomína viacero jeho častí pod miestnymi názvami Nad Kútom, Pri Skalke, Pod Grapami, Rohatá skala, Hrtan, Ostrý Roháč, ako aj miestne názvy polí v jej okolí – Dovrátnice, Bahnište, Flaky, Pod Rohačkou (Mihalik 1891, 145; Volko-Starohorský 1909, 49). Väčšina z nich je dnes už zabudnutá, no o pomenovaní Rohatá skala vieme, že označovalo najvyšší vrch kopca, ktorý má podobu dvojrohu, podľa tejto skaly dostala názov aj Rohačka (Šimková 2016, 114, s literatúrou). Demänovská hora je prístupná hrebeňom priamo z Rohačky (obr. 1).

Obr. 1. A, B – mikroregión s viacerými sídliskovými polohami z praveku a včasnej doby dejinnej v katastroch obcí Demänovská Dolina, Liptovský Mikuláš-Ploštín, Liptovský Mikuláš-Iľanovo a Závažná Poruba. Foto L. Benediková. 1 – hradisko Rohačka; 2 – sídlisko Pod Rohačkou; 3 – refúgium Demänovská hora; 4 – hradisko Bodová; 5 – refúgium Končitý vrch; 6 – refúgium Iľanovská Poludnica.

Kopec Rohačka a poloha Pod Rohačkou sa nachádzajú v geomorfologickej jednotke Fatransko-tatranská oblasť, v celku Podtatranská kotlina, v podcelku Liptovská kotlina a v časti Ľubel'ská pahorkatina (*Atlas krajiny SR 2002*, 88). Demänovská hora (známa aj ako Demänovská Poludnica), v katastri Demänovskej Doliny a Liptovského Mikuláša-Ploštína, leží tiež v geomorfologickej jednotke Fatransko-tatranská oblasť, ale v celku Nízke Tatry, v podcelku Ďumbierske Tatry, v časti Demänovské vrchy (*Atlas krajiny SR 2002*, 88).

Geologické podložie tejto časti tvorí rozhranie hornín vrchnej kriedy a paleogénu Vnútorných Karpát (pieskovce, vápnité ílovce – flyš; poloha Pod Rohačkou) a hornín vrchnej kriedy a paleogénu Vnútorných Karpát (predovšetkým rôzne typy vápencov, ojedinele pieskovce, ílovité bridlice a dolomity; polohy Rohačka a Demänovská hora; *Atlas krajiny SR 2002*, 74–76).

Kvartérny pokryv tvoria ostatné bližšie geneticky nerozlíšené sedimenty (*Atlas krajiny SR 2002*, 84).

Z geomorfologického hľadiska ide o reliéf kotlinových pahorkatín (Pod Rohačkou) a o vysočinový podhôľny reliéf (Rohačka a Demänovská hora; *Atlas krajiny SR 2002*, 86, 87).

Morfologicko-morfometrický typ reliéfu predstavuje stredne členitá pahorkatina (Rohačka a Pod Rohačkou) a veľmi silne členitá vyššia hornatina (Demänovská hora; *Atlas krajiny SR 2002*, 90, 91).

Všetky tri polohy ležia v mierne chladnom okrsku (*Atlas krajiny SR 2002*, 95).

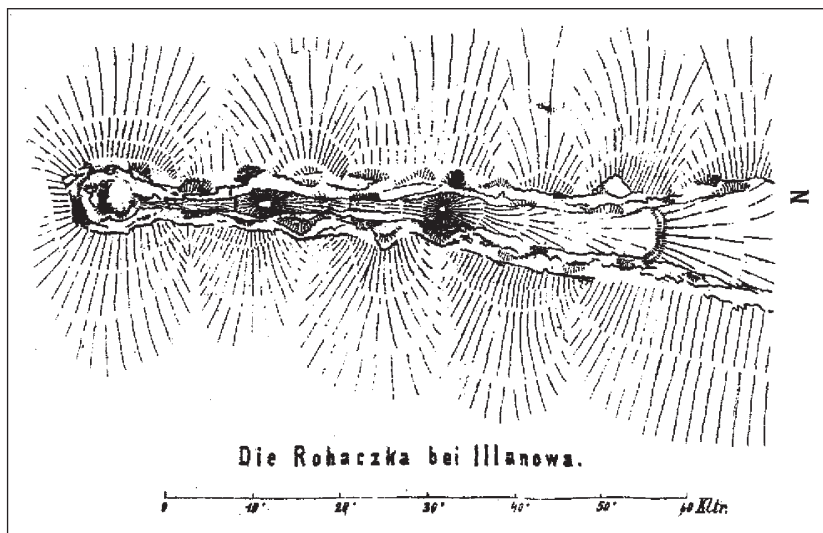
Polohy Rohačka a Pod Rohačkou ležia na rozhraní pararendzín, regozemí, kambizemí rendzinových (R6) a kambizemí pseudoglejových nasýtených (H6), Demänovská hora v zóne rendzín a kambizemí rendzinových (R1; <http://geoportal.gov.sk/sk/map>).

V rámci fytogeograficko-vegetačného členenia sa lokality nachádzajú v nešpecifikovanej ihličnatej zóne Liptovskej kotliny a Nízkych Tatier (*Atlas krajiny SR 2002*, 113).

Z hľadiska potenciálnej prirodzenej vegetácie leží Rohačka v jednotke jedľové a jedľovo-smrekové lesy (PA), Pod Rohačkou v jednotke zmiešané listnato-ihličnaté lesy v severských karpatských kotlinách (Ct) a Demänovská hora na rozhraní jednotiek jedľové a jedľovo-smrekové lesy (PA), smrekovo-borovicové lesy a ostrevkové spoločenstvá (Pi) a bukové lesy v horských polohách (FI; *Atlas krajiny SR 2002*, 114, 115).

DEJINY VÝSKUMU ROHAČKY A OKOLIA³

Už v roku 1735 poukázal M. Bel na Rohačku ako na „ľúbzený vršok pokrytý tónistým hájom, na ktorom sú ruiny rozhľadne, kde sa okrem črepov dávnej výroby občas nájdú aj mince, sčasti rímske, sčasti gótske“ (Bel [1735]/2014, 217).

Obr. 2. Pôdorys Rohačky (podľa J. Neudecka 1880, tab. I).

J. Neudeck opísal morfológiu Rohačky a urobil prvý náčrt pôdorysu v roku 1869 (Neudeck 1880, 43, tab. I). Zároveň uviedol, že pri obrábaní polí pri Rohačke sa nachádza veľké množstvo keramiky (obr. 2).

V roku 1873 upozornil B. Majláth na Rohačku ako na rímske opevnenie v súvislosti s nálezom zlatých mincí Theodosia a jedného denára šiestej légie, ktorý mal v čase písania kapitoly o „Pohanských hradoch na Liptove“ v rámci článku o „Pravekých lokalitách v Liptovskej župe“ vo svojej držbe (Majláth 1873, 49, 50).

Pri jednom z geologických výletov preskúmal J. Mihalik

v roku 1885 na Rohačke jednu dutinu po ťažbe vápenca. V nej objavil „hrubú vrstvu humusu a rôzne črepy – pozostávali z rôzne hrubých vypálených aj nevypálených kusov, z ručne robených aj na kruhu točených nádob, bez glazúry a väčšinou bez výzdoby – a rozštiepané kosti. Na viacerých miestach objavil aj stopy po ohni, nad ktorými ležala hrubá vrstva popola so spálenými kúskami kostí.“ J. Mihalik zistil, že „črepy sa nachádzajú vo veľkom množstve najmä na severnej a severozápadnej strane, tam, kde sa Rohačka spúšťa miernejším svahom smerom k obci Ploštín a smerom k jeho potoku. Na východnej strane, ktorá je strmšia a priamo sa nachádza nad Ilanovským potokom, leží oveľa tenšia 1–8 cm hrubá vrstva humusu. Na severnej strane je kultúrna vrstva až 10 cm–1,5 m hrubá a niekedy ešte hrubšia. Na svahoch tvoriacich východnú stranu sa nachádzajú črepy len ojedinele“ (Mihalik 1888, 141). „Na úplnom vrchole Rohačky pod skalou, ktorá tvorí najvyšší bod vrchu, sa nachádza jeden horizontálny priestor v tvare štvorca veľkosti 100 m², pod ktorým sa nachádza ďalší priestor o jeden schodiskový stupeň nižšie, obohrnaný z troch strán skalnými stenami vysokými 3–16 m, ktorý je zarastený trávou. Táto časť je dlhá 36 m a široká 21 m a pôsobí na mňa, ako by to bolo nádvorie nejakého hradu. Základ tohto priestoru tvorí 0,4–1,5 m hrubá vrstva humusu, veľmi bohatá na črepy a na rozštiepané kosti. Dolomity tento priestor prirodzene chránia. Na južnej strane nad prirodzenými dolomitmi som našiel aj vápence a červené pieskovce, ako aj žuly, čo na mňa urobilo taký dojem, ako keby tieto veľké kamene sem boli položené umelo, aby doplnili prirodzený múr. Na západnej

³ Za preklady úryvkov z literatúry v maďarčine, použitých v tejto podkapitole, ďakujeme N. Laczkovej z Ministerstva kultúry SR.

strane som zas našiel žuly nad dolomitmi. Kopaf som začal tam, kde spomínaná štvorcová časť zrazu padne o 9 m nižšie smerom k nižším častiam vrchu, tam, kde končí spomínaná cesta.⁴ Tu som našiel tesne pod povrchom jednu murovanú stenu, ktorej priebeh som našiel od západnej až po východnú prirodzenú skalnú stenu. Tento múr pozostával z takých kameňov, ktoré sa odlišujú od kameňov vrchu, ale dajú sa nájsť v okolí: červený pieskovec, žula, karpatský pieskovec, tuf, kvaple atď. Múr je stavaný bez malty. Hrúbka múru je 45 cm, výška 0,5 m, dĺžka 20 m a obidva jeho konce sa napájajú na prirodzené skalné steny. Bolo tu veľa črepov rozhádzaných bez akéhokoľvek systému. Väčšinou boli veľké pol dlane, ale našli sa kusy aj veľkosti dvoch dlaní. V hornej časti boli črepy tenšie, dobre vypálené, červené a hnedé, zdobené aj nezdobené, smerom dole črepy sa stávali stále hrubšími, a boli aj horšie vypálené. Kým v hornej časti som našiel aj zdobené črepy s jedným alebo viacnásobne sa opakujúcimi vzormi pod sebou a našiel som črepy aj z grafitovej keramiky, nižšie som na nič také nenatrafil. Množstvo nájdených črepov bolo také veľké, že v priemere na jeden kubický meter preskúmanej zeminy pripadalo 90 črepov. Do toho nie sú zarátané sánky oviec, neurčiteľné rozštiepané spálené aj nespálené kosti vtákov, menších cicavcov, jeden kel diviaka, a jedna zuhoľnatená škrupina lieskového orechu. V hĺbke 40 cm od povrchu sa mi podarilo vyzdvihnúť kus z kameňa zo žuly, ktorá slúžila na drovenie obilia“ (Mihalik 1888, 141–143).

O rok neskôr 13. augusta 1886 našiel J. Mihalik na najvyššom bode vrchu Rohačka, kde kopal predtým v hĺbke 1,3 m, jednu bronzovú špirálu s tmavozelenou patinou. Z 18 závitov tejto špirály je prostredný najväčší, smerom k okrajom sa zužujú. Na tom istom mieste, ale hlbšie, 1,6 m od povrchu, našiel úlomok jedného kovového predmetu s tmavohnedou patinou. Bol to podľa Mihalika zrejme predmet z červenej medi. Ide o 7 mm hrubú a 35 mm dlhú kovovú tyčinku, ktorá je na hrubšom konci zdobená siedmimi líniami rýh v tvare písmena V, ktoré sú od seba vzdialené 1–2 mm (Mihalik 1888, 143, 144). 20. augusta 1886 našiel J. Mihalik na západnej strane Rohačky, otočenej k Ploštínu, 90 cm hrubú kultúrnu vrstvu s črepmi, uhlíkmi, mazanicou, ohniskom, žulovými okruhliakmi veľkosti jablka so stopami po ohni. Pri vnútornom okraji ohniska v hĺbke 88 cm našiel jedno závažie tkáčskeho stavu. „Priemer závažia je 167 mm, výška 185 mm. Jeho najväčší priemer je 515 mm, váha 2006 g“ (Mihalik 1888, 145). Na severnej strane Rohačky – „strana, ktorá pozerá na Liptovský Mikuláš“ – realizoval vykopávky v októbri 1886. Impulzom mu boli črepy vyplavované dažďovou vodou a roztápajúcim sa snehom z kultúrnych vrstiev. „Pomocou motyky som získal črepy rôznychhrúbok, rozštiepané kosti, a hladký kameň slúžiaci na drovenie obilia dlhý 74 cm a široký 19 cm. Treba poznamenať, že na tomto mieste som našiel vo veľkom množstve úlomky mazanice, aké som už našiel aj na štvorcovom priestore a pri ohnisku – ale sem-tam sa vyskytujú na celom povrchu Rohačky. Na tomto mieste som našiel aj najhrubšie črepy. Jeden na červeno vypálený črep bol hrubý 28 mm, druhý škvárovito vypálený 35 mm. Okrem toho kultúrna vrstva bola veľmi bohatá na rozštiepané kosti, ktoré prezrádzajú snahu človeka dostať sa k špiku. Na jednej dlhej kosti pochádzajúcej od ovce som zistil stopy po úderoch kamenným nástrojom. Našiel som aj jednu ovčiu sánku a kusy škvár“ (Mihalik 1888, 146).

V práci o Rohačke z roku 1888 J. Mihalik obšírne opisuje lokalitu, zohľadňujúc dovtedajšie poznatky (informácie M. Bella o nájdených minciach Theodosia, rímskeho denára a ústne tradície ľudu Ploštína aj Iľanova o existencii hradu na tomto mieste), z hľadiska geológie (ťažba vápenca na stavebné účely) i z hľadiska topografického (dĺžka vrchu je 1000 m, šírka 400 m, jeho plocha je asi 400 000 m²; Mihalik 1888, 140).

O aktivite J. Mihalika z roku 1889 je tento záznam: „Na plochom, trávnom priestranstve, na vrchole chrbita Ostrý Roháč,⁵ ktoré som predtým považoval za centrum opevnenia, v hĺbke jedného metra našiel rímsku bronzovú sponu. Spona je vypracovaná veľmi kvalitne, nie provinciálne. Je dlhá 60 mm, jej najväčšia výška je 25 mm. Je celkom zachovalá, len vinutie je na vnútornej strane poškodené. Patina je tmavozelená. Spona bola vyhotovená odliatím a viditeľné sú na nej stopy po dodatočnom opracovaní. Jej päťka je sekundárne prerazená dvomi otvormi“ (Mihalik 1891, 145). Na západnom svahu spomínaného vrchu v hĺbke 25 cm našiel J. Mihalik časť jednej bronzovej ihlice, ktorá mala dĺžku 56 mm. Tiež tu našiel časť bronzovej reťaze pozostávajúcej zo siedmich očiek. Z tohto vrchu ešte pochádza jedno bronzové šidlo dlhé 36 mm a 10 úlomkov z rôznych poškodených bronzových predmetov, ktoré nesú na sebe stopy po spálení a tavení. Medzi nimi je aj jeden kruhový predmet, ktorý mohol byť očkom reťaze. Tieto predmety sa našli na poliach pri obci Ploštín pri úpätí hory v sprievode črepov. Podľa údajov u J. Mihalika sa na týchto miestach často nachádzali črepy, tie však boli nálezcami väčšinou zničené. Odtiaľto pochádza aj sklenený korálik žltó-zelenej farby s priemerom 22 mm. „Kostené šidlo“⁶ je z vrcholu vrchu Ostrý Roháč, kde sa našlo v sprievode črepov a kameňa na mletie zo žuly (Mihalik 1891, 146). Na rozdiel od článku z roku 1888 doplnil J. Mihalik in-

⁴ Žiadnu cestu autor v texte predtým nespomína (pozn. prekladateľky N. Laczkovej).

⁵ Autor má na mysli Rohačku (pozn. autorov).

⁶ Ide o interpretáciu predmetu u J. Mihalika.

formáciu, že na vrchu Ostrý Roháč našiel „nespočetné množstvo črepov, na ktorých sa nachádzali plastické výzdoby v tvare polkruhu, podobné uškám. Tie boli umiestnené symetricky na bruchu nádob a len po jednom. Boli malé tak asi neslúžili na uchopenie. [Našiel] ...aj črepy pochádzajúce zo sitiek, okraje urien, ktoré pod ústím boli zdobené dvojíťm kruhom a bodkami. ...len jeden črep s vlnovkou, ktorý [pripisuje] Slovanom. Nádoby s inkrustáciou úplne chýbajú. Aj tie so slnečným kruhom“ (Mihalík 1891, 147).

V roku 1895 sa v článku o Bielej panej, povesti o Rohačke, okrem iného uvádza, že na poli nazývanom Zámčisko pri Rohačke boli vyorané archeologické nálezy, celá urna a viac črepov z urien, darované do múzea v Martine. Našli sa aj „mnohé okrasy, ktoré alebo židom odpredané, alebo neumelými rukami zkažené boly“ (Podtatranský 1895, 172).

V roku 1900 robil prvýkrát výskum na Rohačke J. Volko-Starohorský a získal pri ňom rôzne druhy keramického materiálu (Volko-Starohorský 1924). Vo svojej štúdii o Rohačke zo začiatku 20. stor. podal J. Volko-Starohorský i podrobný geologický opis lokality (Volko-Starohorský 1909, 45, pozn. 1). Uvádza, že Rohačku pri svojich výskumoch „istotne ... neobišli Majláth, Mihalík, Gregor Uram, Landesmann a iní“ (Volko-Starohorský 1909, 44). V roku 1904 realizoval na ploštínskom svahu Rohačky výskum v staršom výkope, z ktorého získal veľké množstvo keramiky, časť žarnova, zvieracie kosti, mazanicu a prepálené drevo (Volko-Starohorský 1909, 46).

V roku 1907 realizoval Volko-Starohorský na svahu jedného hrebeňa Rohačky ďalšie výkopy, z ktorých pochádzali jelenie parohy, črepy nezdobené i zdobené najčastejšie „vlnistou ornamentikou“, prasleny, zvieracie kosti, často aj so stopami po zárezoch, mazanica,⁷ prepálené kúsky drier (do 5 cm), okruhliaky a prepálené pieskovce. Na jeleních parohoch boli stopy po paralelných zárezoch. Najhlbšia kultúrna vrstva mala 80 cm. Výkopy potom realizoval na rôznych miestach celej Rohačky. Podľa jeho opisu sa najviac predmetov, črepov, kostí atď. našlo len na svahoch hrebeňa a na úbočiach. Na samotnom hrebeni, kde boli miestami malé plošinky, nenašli nič okrem stôp po starších výkopoch (Volko-Starohorský 1909, 49).

Volko-Starohorský kopal aj na polohách Nad Kútom, Pri Skalke, Pod Grapami a za Rohatou skalou v Hrtane, tiež na ploštínskych poliach, na Dovrátniciach, na Bahništi, vo Flakoch a Pod Rohačkou. Výsledkom boli tri tzv. filpasy⁸ črepov a kostí (Volko-Starohorský 1909, 49). Črepy delil do dvoch skupín, na grafitové a negrafitové. Prvá skupina bola točená na kruhu, druhá väčšinou v ruke robená (Volko-Starohorský 1909, 49).

V auguste 1907 získal J. Krivoš pre zbierky gymnázia v Liptovskom Mikuláši „bronzový gravírovaný strmeň, 15 cm vysoký a pri spodku tiež 15 cm široký s 5 mm hrubou platňou“, ktorý na Rohačke pri kľčovaní našiel obyvateľ Ploštína, Uličný (Slivka 1975, 71, 72).

V septembri 1929 realizoval na Rohačke vykopávky J. Kürti. Získal keramiky z doby laténskej (zlomky cedidla) a bronzovú ozdobu s rozmermi 12 x 12 cm (Slivka 1975, 72).

V roku 1931 venoval „p. Ang. Lector Th. Oaker Hirst“ tri fotografie z archeologického výskumu na Rohačke Liptovskému múzeu (Kürti 1931, 7). Keramický materiál zo zberov na ploštínskej strane Rohačky v roku 1932 daroval do Liptovského múzea I. Houdek (Kürti 1932, 35).

Novodobý výskum lokality možno datovať približne od roku 1961, keď V. Uhlár upozornil na Rohačku ako na hradisko púchovskej kultúry, a tiež na sídlisko na poliach jeho západnej strany⁹ (Uhlár 1961, 170, 171).

A. Petrovský-Šichman navštívil miesto v roku 1964 a (podľa informácie J. Pavlíka) uvádzal, že keramika sa sporadicky nachádzala na svahoch Rohačky aj mimo opevnenia, na východnom okraji návršia, aj na oráčíne severného svahu (Petrovský-Šichman 1965, 94).

J. Volko-Starohorský datoval začiatky osídlenia vrchu do mladšej doby kamennej, ďalšie stopy osídlenia zaradil do doby bronzovej, no najintenzívnejšie bol vrch podľa neho osídlený na začiatku letopočtu v období púchovskej kultúry (Volko-Starohorský 1965, 221).

27. októbra 1967 bolo archeologické nálezisko Rohačka vyhlásené za národnú kultúrnu pamiatku ako hradisko z doby rímskej (Zachar 2005, príloha – výpis z ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok SR a evidenčný list nehnuteľnej kultúrnej pamiatky).

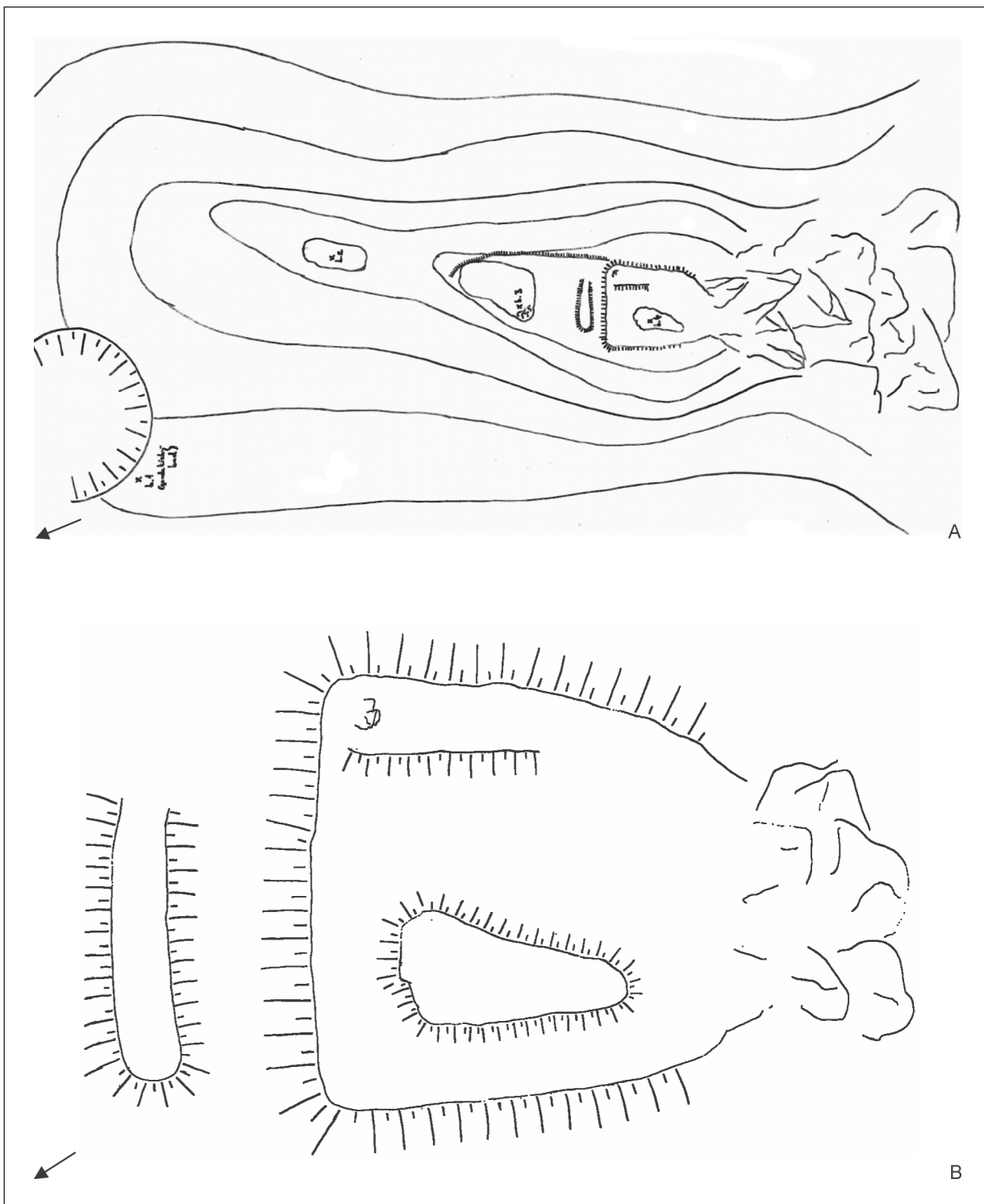
Zintenzívnenie výskumu Liptova od 60. rokov 20. stor. sa spája s Archeologickým ústavom SAV a s archeologickými aktivitami K. Pietu. V roku 1970 realizoval K. Pietu zber Pod Rohačkou, z ktorého

⁷ „...viac kusov lepšie-horšie vypálenej hlíny (i 10 cm kúsky) s konkávnymi na tri uhly, ale okrúhlastými vtlakmi“ (Volko-Starohorský 1909, 50).

⁸ Slovo liptovského nárečia s významom prútená nádoba (<http://slovník.dovrečka.sk/narecovy-slovník/filpas>).

⁹ Rohačku ako hradisko púchovskej kultúry opisuje aj J. Bárta (1968, 257).

pochádza keramika z doby halštatskej a z obdobia púchovskej kultúry (K. Pieta, ústna inf.). V rokoch 1974 a 1979 sa uskutočnil prieskum a výkop zisťovacích sondáží na refúgiu na Demänovskej hore, ktoré na základe podobnej keramiky umožnili zaradiť toto refúgium, hradisko na Rohačke a sídlisko Pod Rohačkou k jednému sídliskovému areálu v jednej etape ich dejín, konkrétne v období mladšej doby halštatskej až včasnej/začiatku staršej doby laténskej (HD–LTA/LTB1; Miroššayová 1975, II. zv., 39–45; Pieta 1981, 55–61; 1983, 39–49).

Obr. 3. Liptovský Mikuláš-Ploštín – Liptovský Mikuláš-Ilanovo. A – skica pôdorysu celého hrebeňa Rohačky (Zachar 2005); B – skica pôdorysu najvyššieho opevneného plateau (Zachar 2005).

V roku 1987 vyhotovil V. Hanuliak aktualizálny/doplňkový list „nemovitej kultúrnej pamiatky“ hradiska Rohačka so stručným popisom lokality: „...nevelké opevnenie s pričným valom na vrchole. Na svahoch ťažbou vápenca narušené terasovité sídliská. Ďalšia osada pri úpätí vrchu smerom k Ploštínu. Lužické osídlenie z doby halštatskej, osídlenie púchovskej kultúry (1. stor. pred n. l.–1. stor. n. l.), neskorá doba rímska. Iná súčasť sídliskového komplexu (z doby halštatskej) je i na Demänovskej Poludnici (1305 m). Ťažba vápencového kameňa na lokalite je zastavená a zrušená“ (Zachar 2005, príloha – doplnkový list nehnuteľnej kultúrnej pamiatky). V rámci plánu hlavných úloh Krajského pamiatkového úradu v Žiline vyhotovil J. Zachar v roku 2005 Aktualizačný list národnej kultúrnej pamiatky Rohačka, zapísanej v Ústrednom zozname pamiatkového fondu pod č. 2177/1 (Zachar 2005). Podrobný morfológický opis doplnil o fotografie lokality a o dve skice: 1. pôdorysu celého hrebeňa a 2. pôdorysu najvyššieho opevneného platô (obr. 3).

V roku 2003 realizovala povrchový prieskum Z. Šimková zo Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva na poli na západnom úpätí hradiska Rohačka (Šimková 2004, 185–187). Bola objavená keramika z doby halštatskej, z obdobia púchovskej kultúry doby laténskej a staršej doby rímskej, zvieracie kosti, mazanica, železná troska a niekoľko fragmentov železných predmetov (Šimková 2004, 186).

V roku 2006 bol na podnet F. Uličného z Liptovského Mikuláša-Ploštína, ktorý oznámil Archeologickému ústavu SAV nález výrazného zhľuku mazanice, považovaného za zvyšky pece, realizovaný zisťovací archeologický výskum (L. Benediková a pracovníci AÚ SAV) na poli Pod Rohačkou (západné úpätie Rohačky) a následný doplňujúci geofyzikálny prieskum a archeologický prieskum celého priestoru na západnom úpätí Rohačky v roku 2008 (J. Tirpák, L. Benediková a pracovníci AÚ SAV). Primárne výsledky boli publikované v AVANS-e (Benediková 2008, 34–36), ostatný materiál, ako aj výsledky geofyzikálneho prieskumu sú predmetom tohto príspevku.

V druhom desaťročí 21. stor. (2014–2017) sa uskutočnil výskum na vedecké a dokumentačné účely realizovaný firmou Archeovýskum, s. r. o. (L. Záhorec), v spolupráci s Liptovským múzeom v Ružomberku (S. Sliacka). Pri výskume na západnom úpätí Rohačky (teda v polohe Pod Rohačkou) sa odkryl pôdorys dvojpriestorovej stavby na kamennej podmurovke s ohniskom v interiéri, a skúmalo sa opevnenie a osídlenie terás na hradisku Rohačka (Sliacka 2016, 45–50). V sondách V a VI skúmaná obytná, alebo azda obytno-hospodárska stavba, usudzujúc podľa dvojakej konštrukcie a dispozície – jeden priestor vyššie položený na kamennej podmurovke, druhý, azda otvorený, na nižšej úrovni terénu s kolovou konštrukciou, mala vnútri ohnisko. Vo vonkajšom priestore stavby – podľa plánu objektu mala nejaký súvis s kolovým otvoreným priestorom – sa nachádzala pec (Sliacka 2016, 46, obr. 5).

Výskumom valu sa doložila etapa opevnenia zo staršej i mladšej doby železnej. V staršej dobe rímskej sa materiál z valu azda využíval pri stavbe obydľí, resp. sa samotná koruna valu využila ako základ pre existujúce stavby, ako svedčí kamenná deštrukcia vo vrchných vrstvách skúmanej sondy VII (rez valom; Sliacka 2016, 47, 48). Staršie osídlenie bolo objavené na tretej terase pod akropolou na východnej strane kopca (sonda XI), kde bol skúmaný fragment stavby z neskorej doby bronzovej, ktorá mala na základe nájdenej mazanice zrubovú konštrukciu stien (Sliacka 2016, 49). V nižšie položených vrstvách sa našli i ojedinelé intrúzie z eneolitu až staršej doby bronzovej (parohová bočnica zubadla, brúsená kamenná sekera; Sliacka 2016, 48, 49). Využívanie lokality v tomto období je potrebné overiť a doložiť ďalším výskumom (Sliacka 2016, 49).

V roku 2016 predstavila zhrnutie aktivít J. Volka-Starohorského v Liptove vrátane jeho výskumov na Rohačke a v okolí Z. Šimková (2016, 113–122).

Od roku 2018 začal Pamiatkový úrad SR pod vedením M. Furmana realizovať archeologický výskum na vedecké a dokumentačné účely formou prieskumu detektorom kovov a povrchového prieskumu v polohe Pod Rohačkou s cieľom overiť archeologický potenciál polohy so zameraním na farebné kovy. Podnetom k tomu bolo odovzdanie súboru viacerých archeologických nálezov, prevažne bronzových spôn a ich zlomkov vrátane ďalších drobných nálezov, jedným zo záujemcov o históriu, ktorý prevažne v 90. rokoch 20. stor. na lokalitu chodieval s detektorom kovov. Zároveň nás upozornil na možný výskyt ďalších nálezov. V priebehu troch sezón (jar a jeseň 2018, jar 2019) sa z polohy Pod Rohačkou získal bohatý archeologický materiál, ktorý bude prezentovaný v samostatnej štúdii až po ukončení ešte stále prebiehajúceho archeologického výskumu.

Ojedinelé nálezy bez nálezových okolností uvádzané z Rohačky

J. D. Makovický daroval múzeu Matice slovenskej dva medené predmety „bezpochyby z nejakej okrasy“, vykopané na Rohačke nad Ploštínom a dva „kúsky, bezpochyby z pece na kopci Rohačka nalezene“ (Letopis MS 1864, 94).

M. Marko daroval múzeu Matice slovenskej šesť bronzových starožitností nájdených na Rohačke (*Letopis MS 1864*, 91; *Rizner 1903*, 43).

U. Podtatranský odovzdal Martinskému múzeu jednu celú urnu a viac črepov pochádzajúcich z Rohačky (*Podtatranský 1895*; *Rizner 1903*, 43).

Niekoľko bronzových predmetov a popolníc nájdených na Rohačke majú vo svojich zbierkach B. Majláth a J. Mihalik (*Hampel 1892*, 117; *Mihalik 1889*, 37; *1891*, 145; *Rizner 1903*, 43).

V zbierke B. Majlátha bola pôvodom z Ploštína uvedená sekera (*Hampel 1877*, tab. XVII: 17). V 60. rokoch 19. stor. nachádzali obyvatelia Ploštína bronzové refaze, obrúčky, závažia, ba i bronzové kotle a iné väčšie hlinené nádoby. Údajne väčšia časť nájdených predmetov skončila za malé prepitné u kovo-lejára v Liptovskom Mikuláši, ktorý ich roztavil a použil na výrobu iných predmetov¹⁰ (*Volko-Starohorský 1924*).

Denár M. Antonia (43–30 pred n. l.), nájdený na Rohačke (?) pred rokom 1736 (?), bol uložený v majetku B. Majlátha (*Ondrouch 1964*, 74, 55, č. n. 153).

Rímska spona typu Almgren 45 je z Rohačky zo zberu (*Lamiová-Schmiedlová 1961*, 13). Mladšia bronzová spona s očkami, typ D1, s krátkym lučíkom, nezdobeným uzlíkom a dlhou, značne rozšírenou nôžkou, s dĺžkou 5,3 cm, je uložená v SNM v Martine, inv. č. 3017 (*Lamiová-Schmiedlová 1961*, 35).

Neznámy počet bližšie neopísaných silno profilovaných bronzových spôn má byť uložený v Nemzeti Múzeum v Budapešti. Podľa E. Beningera (*1937*, 49) je však v múzeu len jedna spona s dĺžkou 6,1 cm (*Lamiová-Schmiedlová 1961*, 38).

Dňa 7. marca 2019 odovzdal prof. F. Uličný z Liptovského Mikuláša-Ploštína kamenný žarnov, nájdený dávnejšie na terase na úpätí Rohačky, do zbierok Liptovského múzea v Ružomberku.

ZBERY A ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V ROKU 2006

Zisťovací výskum na známom nálezisku z doby bronzovej, halštatskej, laténskej a staršej doby rímskej v polohe Pod Rohačkou v Liptovskom Mikuláši-Ploštíne sa uskutočnil na základe informácie prof. Ferdinanda Uličného z Ploštína (informácia Dr. Karola Pietu) o ničení nálezových situácií („mazanicový objekt – pec“) pri hlbokej orbe na poli, ktoré spravuje Poľnohospodárske družstvo so sídlom v Liptovskom Mikuláši (*Benediková 2008*, 34). Prof. Uličný informoval o mazanicovej „peci“ odhalenej v minulých rokoch orbou a následne znovu zasypanej nálezcami v snahe zabrániť jej ďalšiemu narušeniu (*Benediková 2008*, 34). Pracovníkom Archeologického ústavu odovzdal archeologický materiál, nachádzaný v nešpecifikovanom časovom úseku pred rokom 2006 na poli pod Rohačkou, ktorý zahrnoval početné fragmenty keramiky, kamenné brúsiky/hladidlá, ojedinele zlomky mazanice, železnej trosky, úlomky žulových kameňov, v niekoľkých prípadoch azda zlomky žarnovov a kamenných otlačkov, aké sa na lokalite nachádzali aj v minulosti (pozri nižšie a tab. I–VII).

V označenej časti poľa Pod Rohačkou boli vyhlbené tri zisťovacie sondy (obr. 4; 5; *Benediková 2008*, 34). Dve z nich (I, II) s orientáciou SV–JZ a rozmermi 1 x 2 m boli umiestnené tesne pod hranou terasy na svahu pod masívom Rohačky a orientované rovnobežne s pozdĺžnym priebehom terasy (obr. 4; C; 5; A; *Benediková 2008*, 34). Ďalšia sonda (III), vytýčená juhovýchodne od predchádzajúcich kolmo na hranu terasy, mala rozmery 1 x 5 m a orientáciu JV–SZ (obr. 4; D; E; 5; *Benediková 2008*, 34).

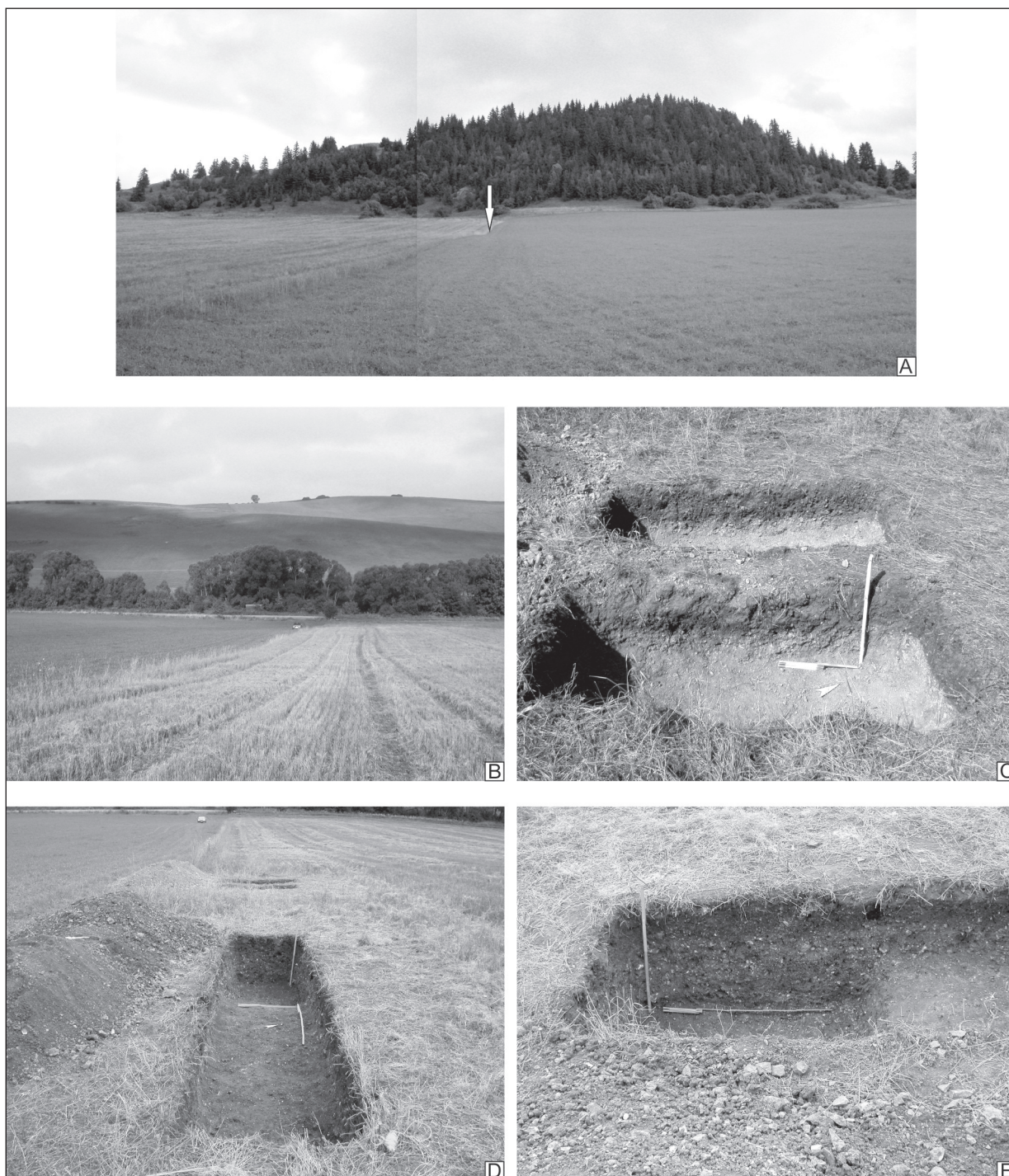
V sondách I a II sa archeologický materiál, reprezentovaný drobnými črepmi, drobnou mazanicou, jedným kusom trosky a jedným železným klinčekom (tab. VIII: 21), vyskytoval iba v ornici a na rozmedzí ornice a svetlého hlinitého podlažia (do hĺbky 30/35 cm; *Benediková 2008*, 34). Pod orniciou sa nachádzalo svetlohnedé hlinité podlažie s vápencovou kamennou drťou (*Benediková 2008*, 34).

V sonde III sa v ornici (kontext 1, vrstva 1 na SV profile; do hĺbky max. 17/30 cm; hĺbka závisí od sklonu svahu v jednotlivých meraných bodoch a bola meraná pri kratšom SZ profile) opäť nachádzal silno fragmentarizovaný archeologický materiál (obr. 4; E; 5; B; *Benediková 2008*, 34). Pod orniciou ležala vrstva s výraznou prímiesou mazanice a vápencovej drviny (kontexty 2 a 3, vrstva 2 a 3 na SV profile; hĺbka 17/30–60 cm), z ktorej pochádza archeologický materiál (obr. 4; E; 5; B). Pod touto vrstvou sa narazilo na staršiu (tenkú a pomerne nevýraznú) kultúrnu vrstvu s črepmi a s menšou prímiesou mazanice než

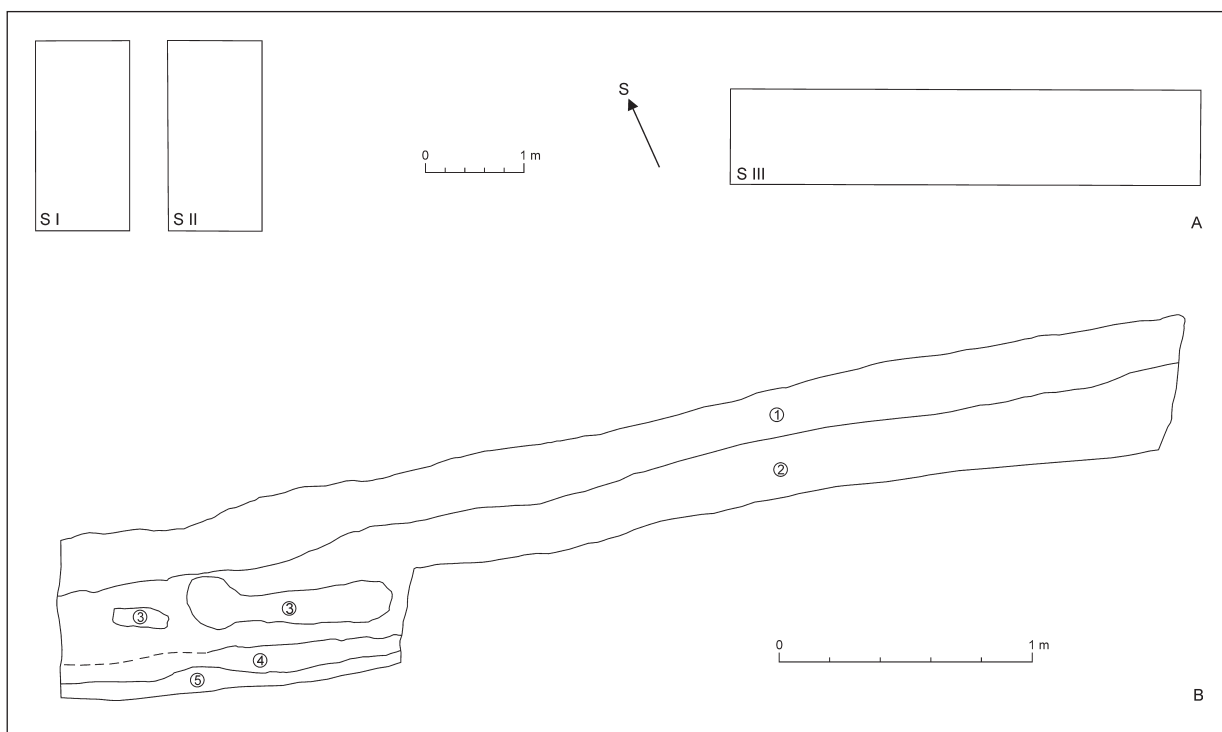
¹⁰ M. Janoška v tejto súvislosti uvádza, že „starší ľudia z Ploštína rozprávajú, že na mieste terajšieho kameňolomu našli kedysi bronzové kotlíky, ťažítka, obrúčky a refaze, ktoré poodhadzovali, alebo predali v Mikuláši kotlárovi. Mnohé nálezy sa dostali Mihalikovou zbierkou do Pešti, niekoľko opatruje Martinské múzeum“ (*Janoška 1923*, 5, 6).

v kontextoch 2 a 3 (kontext 4, vrstva 4 na SV profile; obr. 4: E; 5: B). V hĺbke 70 cm pod povrchom sa objavilo hlinité svetlohnedé podložie s kamennou drvinou (vrstva 5 na SV profile; obr. 4: E; 5: B; Benediková 2008, 34).

Obr. 4. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Výskum v roku 2006. Foto L. Benediková. A – pohľad na hradisko Rohačka a miesto (vyznačené bielou šípkou) zisťovacieho výskumu v roku 2006; B – pohľad z miesta výskumu na severozápad; C – sondy I a II po doskúmaní; D – sonda III po doskúmaní; E – západná časť severovýchodného profilu sondy III.

Obr. 5. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Kresbová dokumentácia výskumu v roku 2006 (L. Benediková). A – celkový plán skúmaných sond; B – severovýchodný profil sondy III: 1 – ornica (kontext 1); 2 – farebná tvrdá zemina, veľké kusy početnej mazanice a kamennej drviny (kontexty 2 a 3); 3 – tmavohnedo-čierna zemina (kontexty 2 a 3); 4 – hlinitá zemina, menej početná drobná mazanica a kamienky (kontext 4); 5 – sterilná vrstva (podložie), žltohnedá hlinitá zemina s vápencovou drvinou.

Opis materiálu

Drobné predmety

Sonda II, kontext (K) 1¹¹

Prír. č. 1: klinček železný, rozmery hlavičky 9 x 11 x 5 mm; dĺžka 37 mm, rozmery nožičky so štvorhranným prierezom 6 x 2 mm (tab. VIII: 21).

Sonda III, K1¹²

Prír. č. 7: zlomok závažia (?); rozmery 63 x 52 x 31 mm, hlinený, farba hmoty oranžová, pomerne ťažká hmota, nie veľmi dobre premiešaná; takmer bez prímiesí.

Sonda III, K2

Prír. č. 6: fragment žulového žarnova, rozmery 180 x 158 x 80 mm (tab. VIII: 27).

Zbery F. Uličný

Prír. č. 8: šesť kamenných brúsikov/hladidiel alebo ich zlomkov klinovitého tvaru; jeden z nich (tab. V: 15) má na plochej strane malú jamku (stopa po vŕtaní?; tab. V: 12, 15; VI: 6, 7, 14, 17, 18); jeden azda brúsik z plochého podlhovastého kameňa (tab. VI: 9); jeden fragment väčšieho pieskovcového brúsika (tab. VI: 16).

Prír. č. 15: železný klinec kovaný; odlomená nôžka; nepravidelná štvorhranná hlavička; rozmery: hlavička 30 x 31 mm, celková dĺžka 24 mm (tab. IV: 17).

Prír. č. 16: zlomok kamenného praslena (?) alebo polotovaru (?), s náznakom vŕtania kanálika približne v strede priemeru; rozmery max. 53 x 34 x 29 mm (tab. VI: 5).

Prír. č. 17: tri hlinené prasleny.

1: plochý oválny praslen s asymetricky vyvŕtaným kanálikom; materiál stredne zrnitý; povrch oranžovo-hnedo-sivý, drsný; rozmery: priemer 47 x 49 mm, výška 23 mm, priemer kanálika 10 mm, hmotnosť 55,46 g (tab. VI: 3).

2: praslen v tvare zrezaného kužeľa so zaobleným vrcholom, mierne asymetricky umiestneným kanálikom, základňa mierne odsadená od zvyšku tela; materiál stredne zrnitý; povrch sivý, hladký; rozmery: priemer základne 37 mm; priemer vrcholu 22 mm; výška 36 mm; priemer kanálika 8 mm, hmotnosť 45,75 g (tab. VI: 2).

¹¹ Okrem opísaných sa v sonde našiel aj jeden kus trosky a dva žulové kamene, azda projektily alebo otlákače (?).

¹² Okrem opísaných sa v sonde našiel aj ďalší fragment žulového kameňa, azda žarnova.

3: praslen v tvare zrezaného kužela so zaobleným vrcholom, mierne asymetricky umiestneným kanálikom, základňa mierne odsadená od zvyšku tela; materiál stredne zrnitý; povrch sivo-hnedý, hladký; rozmery: priemer základne 53 mm; priemer vrcholu 30 mm; výška 43 mm; priemer kanáliku 9 mm, hmotnosť 103,66 g (tab. VI: 1).

Keramika

Sonda I, K1

Prír. č. 1: 1, 2: dva glazované novoveké črepy (tab. VIII: 18, 20).

Sonda II, K1

Prír. č. 3:

1: jeden glazovaný novoveký črep (tab. VIII: 19).

2: hrdlo a plecia pravdepodobne amforovitej alebo vázovitej nádoby; na pleciach zvislé až mierne šikmé žliabky, vonkajší povrch čierny, hladký, vnútorný povrch hnedo-sivý; materiál jemnozrný s prímiesou vápencovej veľmi jemnej drte; keramika v ruke robená, pomerne kvalitne vypálená; hrúbka črepu 4 mm (tab. VIII: 12).

Sonda III, K1

Prír. č. 4:

1: okraj a hrdlo vázovitej nádoby; okraj von vyhnutý, veľmi jemne zosilnený a jemne odsadený, hrdlo esovito prehnuté; črep čierny; povrch hladký; materiál jemnozrný až stredne zrnitý; keramika v ruke robená, nie veľmi kvalitne vypálená; hrúbka črepu 6 mm (tab. VIII: 3).

2: okraj pravdepodobne misovitej nádoby, okraj mierne zosilnený, od zvyšku tela oddelený jemnou obežnou ryhou; črep čierny; povrch hladký; materiál jemnozrný až stredne zrnitý; keramika v ruke robená, nie veľmi kvalitne vypálená; hrúbka črepu 6 mm (tab. VIII: 1).

Prír. č. 6:

1: okraj, hrdlo a plecia hrncovitej nádoby; okraj von vyhnutý sploštený, hrdlo takmer cylindrické, plecia kónické; črep hnedo-sivý; povrch hladký; materiál stredne zrnitý až hrubozrný; keramika nedbanlivo vyhotovená, ale pravdepodobne obtáčaná; pomerne kvalitne vypálená; hrúbka črepu 9–11 mm (tab. VIII: 22).

2: telo pravdepodobne hrncovitej nádoby; zachovaná vodorovná ryha; črep oranžový, na lome hnedý; keramika nedbanlivo vyhotovená; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená, pomerne kvalitne vypálená; hrúbka črepu 12 mm (tab. VIII: 24).

Sonda III, K2

Prír. č. 7:

1: hrdlo a plecia pravdepodobne amforovitej nádoby; na rozhraní hrdla a pliec zachované dva obežné prerušené plytké a úzke žliabky, na pleciach štyri zvislé plytké a úzke žliabky; vonkajší povrch oranžovo-červený, hladký, vnútorný povrch čierno-hnedý, hladký; materiál jemnozrný až stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 5 mm (tab. VIII: 7).

2: plec a vydutie pravdepodobne amforovitej nádoby; na črepe šesť zvislých širokých žliabkov; vonkajší povrch oranžovo-čierny, leštený, vnútorný povrch oranžový, hladký; materiál jemnozrný až stredne zrnitý; keramika v ruke robená, kvalitne vypálená; hrúbka črepu 8 mm (tab. VIII: 26).

Prír. č. 8:

1: okraj, plec a telo vakovitej hrncovitej nádoby; okraj oblý, zvnútra mierne sploštený, rovno nasadený; črep oranžový, zvonka aj zvnútra hladký; materiál stredne zrnitý až hrubozrný, drobný; keramika v ruke robená, kvalitne vypálená; hrúbka črepu 15 mm (tab. VIII: 15).

2: okraj, hrdlo a plec vakovitej alebo súdkovitej hrncovitej nádoby; okraj trojhranný, rovno nasadený; hrdlo veľmi mierne esovito prehnuté, plec takmer nerozpozateľné; vonkajší povrch hnedo-sivý hladký, vnútorný povrch oranžovo-hnedý; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 8–10 mm, pomerne kvalitne vypálená (tab. VIII: 23).

3: okraj a hrdlo; okraj kvadratický, mierne sploštený a mierne von vyhnutý; hrdlo veľmi mierne esovito prehnuté; črep oranžovo-hnedý, zvonka aj zvnútra hladký; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená, pomerne kvalitne vypálená; hrúbka črepu 7–8 mm (tab. VIII: 2).

4: hrdlo a plec pravdepodobne amforovitej nádoby; hrdlo rovné; na hrdle tri obežné žliabky; vonkajší povrch čierno-hnedý, hladký, vnútorný povrch hnedý, hladký; materiál jemnozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 5 mm (tab. VIII: 14).

5: telo hrncovitej nádoby; na tele kužeľovitý výčnelok; vonkajší povrch oranžový, vnútorný povrch hnedý, keramika nedbanlivo vyhotovená; materiál stredne zrnitý až hrubozrný; keramika v ruke robená, tvrdo vypálená; hrúbka črepu 9 mm (tab. VIII: 17).

Prír. č. 10:

1: miniatúrna nádobka polguľovitého tvaru, zachovaná v dvoch kusoch, rekonštruovateľná; okraj jednoduchý, oblý, netvarovaný, rovno nasadený; na dne vytvorená len veľmi malá rovná plocha; črep oranžovo-hnedý, nedbanlivo zahladený; vnútri na dne rozpoznateľné stopy nechtových vrypov, ktoré vznikli pri zatláčaní keramickej hmoty a tvarovaní vnútra nádoby; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená, nedbanlivo vyhotovená; rozmery: vonkajší priemer ústia 43–46 mm, priemer dna asi 17 mm, výška 33 mm, hrúbka črepu 7 mm (tab. VIII: 9).

Sonda III, K3

Prír. č. 5:

1: okraj a hrdlo; okraj kvadratický so zaoblenými hranami, veľmi mierne von vyhnúť; hrdlo mierne esovito prehnuté; črep oranžový, materiál jemnozrnný až stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 6–8 mm (tab. VIII: 4).

2: okraj a plecيا vakovitej alebo súdkovitej hrncovitej nádoby; okraj oblý, mierne von vyhnúť; plecيا veľmi mierne kónické; vonkajší povrch sivo-hnedý, hladný až leštený, vnútorný povrch hnedý; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 9 mm (tab. VIII: 5).

3: spodná časť tela tesne nad dnom; dno nezachované; na spodnej časti črepu; v mieste nad dnom vodorovný žliabok, pravdepodobne naznačujúci odsadenie dna od tela; vonkajší povrch oranžovo-hnedý, hladný až leštený, vnútorný povrch čierno-hnedý, materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená, kvalitne vypálená; hrúbka črepu 8 mm (tab. VIII: 16).

4: hrdlo pravdepodobne amforovitej/vázovitej/džbánovitej nádoby; na hrdle tri vodorovné obežné široké a hlboké žliabky; vonkajší povrch čierno-hnedý, hladný až leštený, vnútorný povrch oranžový, hladký; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená, kvalitne vypálená; hrúbka črepu 8–10 mm (tab. VIII: 25).

5: hrdlo a plecيا amforovitej nádoby; na pleciach dva zvislé, resp. šikmé plytké žliabky; vonkajší povrch čierny hladný až leštený, vnútorný povrch sivo-hnedý, hladný; materiál jemnozrnný až stredne zrnitý; keramika v ruke robená, pomerne kvalitne vypálená; hrúbka črepu 5 mm (tab. VIII: 13).

6: hrdlo a plecيا, azda z tej istej amforovitej nádoby ako črep 5; na rozhraní hrdla a tela pravdepodobne zachovaná stopa po odlomenom uchu; na pleciach štyri rovné až mierne šikmé žliabky; vonkajší povrch čierny, hladný až leštený, vnútorný povrch sivo-hnedý; materiál jemnozrnný až stredne zrnitý; keramika v ruke robená, pomerne kvalitne vypálená; hrúbka črepu 5 mm (tab. VIII: 8).

7: telo amforovitej alebo vázovitej nádoby; tri zvislé ryhy; črep čierny, hladný; materiál jemnozrnný až stredne zrnitý; keramika v ruke robená, nie veľmi kvalitne vypálená; hrúbka črepu 5 mm (tab. VIII: 11).

Sonda III/K4

Prír. č. 9:

1: okraj a hrdlo pravdepodobne amforovitej nádoby; okraj kvadratický, rovno nasadený; hrdlo rovné, vonkajší povrch čierny, leštený; vnútorný povrch hnedý, hladný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená, kvalitne vypálená hrúbka črepu 8–11 mm (tab. VIII: 6).

2: hrdlo, plecيا a vydutie malej amforovitej nádoby; na pleciach a vydutí zväzok oblúkových úzkych širších rýh; črep čierny, hladný zvonka aj zvnútra; materiál jemnozrnný; keramika v ruke robená, pomerne kvalitne vypálená; hrúbka črepu 5 mm (tab. VIII: 10).

3: ucho pásikové; elipsoidový prierez, črep čierny, zvonka leštený, z odvrátenej strany hladný, materiál jemnozrnný; keramika v ruke robená, kvalitne vypálená; hrúbka črepu 5 mm.

Zbery F. Uličný

Prír. č. 15:

1: okraj, hrdlo a plecيا vakovitej nádoby; okraj mierne kvadratický, rovno nasadený; hrdlo esovito prehnuté; plecيا kónické; na hrdle zväzok troch obežných nerovných rýh, na pleciach zväzky 4–5 vertikálnych nerovných rýh; vnútorný aj vonkajší povrch hnedo-oranžový; materiál stredne zrnitý až hrubozrnný; keramika v ruke robená, pomerne dobre vypálená; rozmery: priemer ústia 240 mm, hrúbka črepu 12 mm (tab. I: 1).

2: okraj, hrdlo a plecيا esovito profilovanej zásobnice; okraj oblý, von vyhnúť; hrdlo esovito prehnuté; plecيا kónické; vonkajší aj vnútorný povrch sivý, hladný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: priemer ústia 360 mm, hrúbka črepu 13–17 mm (tab. I: 3).

3: okraj a hrdlo sudovitej zásobnice; okraj kvadratický, veľmi mierne von vyhnúť; hrdlo mierne esovito prehnuté; vonkajší aj vnútorný povrch oranžový, nerovný; materiál hrubozrnný; keramika v ruke robená, pomerne dobre vypálená; rozmery: priemer ústia 480 mm, hrúbka črepu 18 mm (tab. I: 4).

4: okraj a plecيا súdkovitého hrnca; okraj oblý, mierne sploštený, mierne zatiahnutý; plecيا mierne kónické; pod okrajom hlboký nechťovitý vryp; vonkajší aj vnútorný povrch sivý, nerovný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 10 mm (tab. II: 1).

5: okraj a hrdlo vajcovitého hrnca; okraj kvadratický, rovno nasadený až veľmi mierne von vyhnúť; hrdlo veľmi mierne esovito prehnuté; na hrdle menší oválny výčnelok; vonkajší povrch svetlosivo-hnedý, hladký, vnútorný povrch sivo-čierny, hladký; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 8 mm (tab. II: 2).

6: okraj a plecيا súdkovitého hrnca; okraj kvadratický, mierne zatiahnutý; plecيا mierne kónické; od okraja na plecيا mierne oblúkovitá vertikálna ryha; vonkajší povrch oranžovo-sivý, nerovný, vnútorný povrch oranžový, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrnný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 11 mm (tab. II: 3).

7: okraj a hrdlo vakovitého/súdkovitého hrnca; okraj oblý, von vyhnúť; hrdlo mierne esovito prehnuté; na hrdle obežný rad hlbokých poloválnych nechťovitých vrypov; vonkajší aj vnútorný povrch oranžovo-sivý, nerovný; materiál hrubozrnný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 14 mm (tab. II: 4, ⁷¹³).

8: okraj, hrdlo a plecيا esovito profilovanej nádoby (hrnca); okraj oblý, veľmi mierne sploštený, von vyhnúť; hrdlo esovito profilované; plecيا veľmi mierne kónické; na pleciach nerovná horizontálna obežná ryha; vonkajší povrch oran-

¹³ Tieto dva fragmenty sa dajú zlepíť, hoci boli nakreslené oddelene.

žovo-hnedý, nerovný, vnútorný povrch sivý; materiál stredne zrnitý až hrubozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 7 mm (tab. II: 8).

9: okraj a plecia súdkovitého hrnca; okraj oblý, veľmi mierne zatiahnutý; plecia veľmi mierne kónické; na pleciach fragment plastickej pretlačanej lišty (?) alebo vtlačenej jamky do nalepenej hmoty; vonkajší aj vnútorný povrch oranžový, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrný; keramika v ruke robená, hrúbka črepu 10 mm (tab. II: 9).

10: okraj a plecia súdkovitého/vakovitého hrnca; okraj oblý, takmer rovno nasadený; plecia veľmi mierne kónické; na okraji obežný rad šikmých vrypov, na pleciach nepravidelné, pretínajúce sa oblúkové ryhy; vonkajší povrch oranžovo-hnedý, nerovný, vnútorný povrch oranžový, hladký; materiál hrubozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 16 mm (tab. II: 10).

11: okraj, plecia a vydutie esovito profilovanej hrncovitej nádoby; okraj oblý, sploštený, von vyhnúť; plecia veľmi mierne kónické; vydutie málo výrazné; vonkajší a vnútorný povrch hnedý, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 12–13 mm (tab. II: 12).

12: okraj a telo vakovitého hrnca; okraj oblý, mierne zhrubnutý, rovno nasadený; vonkajší povrch oranžový, nerovný, vnútorný povrch svetlohnedo-oranžový; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 18 mm (tab. II: 13).

13: okraj, plecia a telo súdkovitého hrnca; okraj oblý, mierne zatiahnutý; plecia veľmi mierne kónické; pod okrajom nerovná obežná horizontálna ryha, na pleciach a tele široké zväzky nerovných rýh v tvare písmena V; vonkajší a vnútorný povrch hnedo-oranžový, nerovný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená, pomerne kvalitne vypálená; hrúbka črepu 12 mm (tab. II: 15).

14: okraj, plecia a telo vakovitej nádoby; okraj netypicky kvadraticky tvarovaný, zhora mierne prežlabený; plecia veľmi mierne kónické; vonkajší a vnútorný povrch sivo-hnedý, nerovný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 8 mm (tab. II: 16).

15: okraj a plecia súdkovitého hrnca; okraj kvadratický, zhrubnutý, zvnútra tvarovaný; plecia kónické; vonkajší a vnútorný povrch hnedý, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 16 mm (tab. II: 17).

16: okraj a plecia situly; okraj oblý, mierne sploštený, s prierezom približne v tvare písmena D; plecia veľmi mierne kónické; pod okrajom hlboký a široký, horizontálny obežný žliabok; vonkajší a vnútorný povrch sivočierny; materiál jemnozrná až stredne zrnitá grafitová hlina; keramika v ruke robená (?); hrúbka črepu 14 mm (tab. II: 18).

17: okraj a plecia súdkovitého hrnca; okraj oblý, mierne zhrubnutý, veľmi mierne zatiahnutý; medzi okrajom a plecami zväzok nerovných šiestich obežných horizontálnych jemných rýh; vonkajší aj vnútorný povrch oranžovo-hnedý, hladký; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 17–21 mm (tab. II: 11).

18: okraj a plecia súdkovitej šálky; okraj oblý, veľmi mierne zatiahnutý; plecia mierne kónické; vonkajší povrch hnedo-sivý, hladký, vnútorný povrch hnedý, hladký; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 7 mm (tab. III: 1).

19: okraj a plecia súdkovitej šálky/hrnca; okraj oblý, zhrubnutý, zvnútra tvarovaný; plecia kónické; vonkajší povrch hnedý, hladký, vnútorný povrch hnedý, nerovný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 8 mm (tab. III: 2).

20: okraj a hrdlo esovito profilovaného hrnca; okraj oblý, von vyhnúť; hrdlo mierne esovito prehnuté; vonkajší povrch hnedý, nerovný, vnútorný povrch hnedo-oranžový, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 12 mm (tab. III: 4).

21: okraj a hrdlo vázy; okraj oblý, výrazne von vyhnúť, hrdlo esovito prehnuté; vonkajší a vnútorný povrch sivý, hladký; materiál jemnozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 6–7 mm (tab. III: 5).

22: okraj a telo vakovitého hrnca (?); okraj kvadratický, mierne sploštený; vonkajší a vnútorný povrch hnedo-sivý, nerovný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 12 mm (tab. III: 6).

23: okraj a hrdlo vázy (?); okraj oblý, mierne zhrubnutý, mierne von vyhnúť; hrdlo kónické; vonkajší a vnútorný povrch hnedý hladký; materiál jemnozrný až stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 7 mm (tab. III: 7).

24: okraj a hrdlo vázy/amfory; okraj oblý, von vyhnúť; hrdlo kónické; vonkajší a vnútorný povrch oranžový, hladký; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 10 mm (tab. III: 8).

25: ucho; pásikové, s kvadraticky tvarovanými okrajmi; črep oranžový; materiál stredne zrnitý až hrubozrný; keramika v ruke robená; rozmery: šírka ucha 45 mm, hrúbka črepu 13 mm (tab. III: 9).

26: okraj a plecia/telo vakovitého hrnca; okraj kvadratický, rovno nasadený; pod okrajom rad obežných štvorhraných vrypov; vonkajší a vnútorný povrch hnedo-oranžový, nerovný; materiál hrubozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 15 mm (tab. III: 10).

27: okraj a plecia/telo vakovitého hrnca; okraj oblý, rovno nasadený; vonkajší a vnútorný povrch oranžový, hladký; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 12 mm (tab. III: 11).

28: okraj a plecia vakovitého hrnca; okraj oblý, zvnútra zhrubnutý, rovno nasadený; vonkajší povrch oranžový, nerovný; vnútorný povrch sivý, hladký; materiál stredne zrnitý až hrubozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 13 mm (tab. III: 11).

29: okraj a hrdlo/plecia esovito profilovanej zásobnice; okraj oblý, výrazne von vyhnúť; vonkajší a vnútorný povrch oranžový, nerovný; materiál hrubozrný; keramika v ruke robená, pomerne dobre vypálená; hrúbka črepu 19 mm (tab. III: 14).

30: okraj a hrdlo esovito profilovanej zásobnice; okraj oblý, mierne sploštený, von vyhnúť; hrdlo esovito prehnuté; vonkajší povrch svetlosivý, hladký, vnútorný povrch sivo-čierny, hladký; materiál jemnozrný až stredne zrnitý; keramika v ruke robená, dobre vypálená; hrúbka črepu 16 mm (tab. III: 15).

31: okraj a hrdlo esovito profilovanej nádoby; okraj oblý, mierne sploštený, von vyhnutý; vonkajší a vnútorný povrch sivo-čierny, hladký; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 12 mm (tab. III: 16).

32: okraj a plecía súdkovitého hrnca; okraj trojhranný, zvonka tvarovaný, mierne zatiahnutý; plecía veľmi mierne kónické; vonkajší povrch sivo-čierny, drsný, vnútorný povrch oranžový, drsný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 11 mm (tab. III: 17).

33: okraj a telo vakovitého hrnca; okraj kvadratický, rovno nasadený, pod okrajom na tele šikmá plytká ryha (tupým nástrojom); črep stratený, materiál neopísaný (tab. III: 18).

34: okraj a hrdlo mierne esovito profilovanej zásobnice; okraj kvadratický, mierne sploštený, mierne von vyhnutý; hrdlo veľmi mierne esovito profilované; vonkajší povrch sivo-čierny, nerovný, vnútorný povrch oranžový, hladký; materiál hrubozrnitý; keramika v ruke robená, na vonkajšom povrchu známky druhotného prepálenia; hrúbka črepu 22 mm (tab. III: 19).

35: okraj zásobnice; okraj oblý, von vyhnutý; črep oranžový; vonkajší aj vnútorný povrch hladký; materiál hrubozrnitý; keramika v ruke robená, pomerne dobre vypálená; hrúbka črepu 27 mm (tab. IV: 1).

36: okraj a hrdlo/plecía/telo zásobnice; okraj kvadratický, mierne sploštený zvonka, rovno nasadený; vonkajší povrch oranžovo-sivý, hladký, vnútorný povrch oranžovo-hnedý, hladký okolo okraja, nižšie nerovný; materiál hrubozrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 23–31 mm (tab. IV: 2).

Prír. č. 16:

1: okraj a hrdlo esovito profilovanej nádoby; okraj oblý, mierne sploštený, von vyhnutý; hrdlo mierne esovito prehnuté; črep oranžovo-hnedý; vonkajší povrch nesie stopy druhotného prepálenia; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: priemer ústia 240 mm, hrúbka črepu 9 mm (tab. I: 5).

2: okraj, hrdlo, plecía a vydutie esovito profilovaného hrnca; okraj kvadratický, von vyhnutý; hrdlo mierne esovito profilované; plecía veľmi mierne kónické; vydutie nevýrazné; na plecích a vydutí nepravidelné horizontálne obežné široké plytko ryté vlnovky (tupým nástrojom robené); vonkajší a vnútorný povrch oranžový, nerovný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená, dobre vypálená; hrúbka črepu 10 mm (tab. II: 19).

3: včasnostredoveký črep zdobený zväzkom rytých vlnitých línií (tab. IV: 4).

4: dno, pravdepodobne z vykurovadla; odsadené, otvorené zvnútra; vonkajší a vnútorný povrch oranžový, nerovný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: priemer dna 71 mm, hrúbka črepu 7 mm (tab. VII: 6).

5: telo a ucho šálky (?); ucho s poloválnym prierezom; črep sivo-hnedý; povrch hladký; materiál jemnozrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: šírka ucha 32 mm, hrúbka ucha 15 mm (tab. V: 7).

6: ucho šálky (?); ucho s oválnym prierezom; črep sivo-hnedý; povrch hladký; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: šírka ucha 33 mm, hrúbka ucha 14 mm (tab. V: 10).

7–9: dná nádob; keramika v ruke robená (tab. VII: 1, 5, 8).

Prír. č. 17:

1: ucho pásikové; okraje ucha tvarované; prierez mierne prehnutý; črep oranžový; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: ucho 32 x 9 mm (tab. VI: 4).

2: ucho pásikové; črep oranžový, zmenený druhotným prepálením; materiál stredne zrnitý až hrubozrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: ucho 34 x 12 mm (tab. VI: 8).

3: ucho pásikové; okraje ucha tvarované; prierez mierne prehnutý; črep sivo-hnedý; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: ucho 39 x 11 mm (tab. VI: 10).

4: ucho pásikové; okraje ucha tvarované; prierez mierne prehnutý; črep sivo-čierny; materiál jemnozrnitý až stredne zrnitý; keramika v ruke robená, pomerne dobre vypálená; rozmery: ucho 32 x 9 mm (tab. VI: 11).

5: ucho pásikové; okraje ucha tvarované; prierez mierne prehnutý; črep oranžovo-sivý; materiál jemnozrnitý až stredne zrnitý; keramika v ruke robená, pomerne dobre vypálená; rozmery: ucho 37 x 11 mm (tab. VI: 12).

6: telo a ucho s oválnym prierezom; ucho tvarované dvoma vertikálnymi žliabkami; črep čierno-sivý; materiál hrubozrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: ucho 35 x 20 mm (tab. V: 16).

7: ucho s kvadratickým prierezom; okraje ucha tvarované; črep oranžový; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: šírka ucha 31 mm, hrúbka ucha 17 mm (tab. V: 8).

8: ucho s kvadratickým prierezom; črep oranžovo-sivý; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: šírka ucha 44 mm, hrúbka ucha 19 mm (tab. V: 9).

9: ucho pásikové; črep oranžový; materiál jemnozrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: šírka ucha 29 mm, hrúbka ucha 8 mm (tab. V: 11).

10: hrdlo, plecía a ucho hrnca/amfory; hrdlo kónické, mierne odsadené od pliec; ucho pásikové; vonkajší povrch sivo-hnedý, hladký, vnútorný povrch oranžovo-hnedý, hladký; materiál stredne zrnitý; nápadne ťažký črep; keramika v ruke robená; rozmery: ucho 27 x 11 mm, hrúbka črepu 17–18 mm (tab. V: 14).

11: ucho šálky (?) s kvadratickým prierezom; v strede plytký žliabok; črep oranžovo-hnedý, hladký; materiál jemnozrnitý až stredne zrnitý; keramika v ruke robená; rozmery: ucho 20 x 16 mm (tab. VI: 13).

Prír. č. 18:

1: okraj, hrdlo, plecía a vydutie amfory/vázy; okraj oblý, sploštený, von vyhnutý; hrdlo mierne esovito prehnuté; plecía kónické; vydutie výrazné; na vydutí zvislá plastická lišta; vonkajší povrch čierny leštený, vnútorný povrch hnedý, nerovný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená, pomerne kvalitne vypálená; rozmery: priemer ústia 250 mm, hrúbka črepu 9–10 mm (tab. I: 2).

2: okraj a hrdlo vázy/amfory; okraj oblý, horizontálne von vyhnutý; hrdlo kónické; na hrdle horizontálny obežný výzdobný pás: plytko ryté dve obežné línie, medzi nimi rad šikmých vpichov, pod tým zachovaný malý fragment šikmej plytko rytej línie; vonkajší povrch sivo-hnedý, leštený, vnútorný povrch sivo-hnedý, hladký; materiál jemnozrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 6 mm (tab. II: 6).

3: okraj, hrdlo, plec a vydutie amfory; okraj oblý, mierne sploštený, výrazne von vyhnutý; hrdlo mierne esovito prehnuté; plec mierne kónické; vydutie mierne vypuklé; na vrchole pliec pravdepodobne miesto odlomenia ucha; medzi hrdlom a plecami dva horizontálne obežné žliabky, na pleciah a vydutí vertikálne žliabkovanie; vonkajší povrch čierny, leštený, vnútorný povrch čierny, nerovný; materiál jemnozrnný až stredne zrnitý; keramika v ruke robená, pomerne dobre vypálená; hrúbka črepu 6 mm (tab. II: 14).

4: hrdlo a plec amfory/vázy; na hrdle zväzok troch horizontálnych obežných rýh, nad ním rad drobných oválnych vpichov, pod ním zväzok šiestich vertikálnych rytých línií; vonkajší povrch hnedý, hladký; vnútorný povrch hnedo-sivý, neupravený; materiál jemnozrnný až stredne zrnitý; hrúbka črepu 10 mm (tab. IV: 8).

5: hrdlo, plec a vydutie amfory/vázy; na hrdle dve horizontálne obežné plytké jemné ryté línie, medzi nimi obežný rad drobných oválnych vpichov, nad nimi dve šikmé plytké jemné ryté línie, medzi nimi šikmý rad drobných oválnych vpichov (asi fragment výzdobnej krokvice); vonkajší povrch hnedo-sivý, hladký; vnútorný povrch sivo-čierny, neupravený; materiál jemnozrnný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 10 mm (tab. IV: 14).

6: ucho páškové z amfory; ucho má tvarované okraje a tri vertikálne žliabky medzi nimi; vonkajší a vnútorný povrch čierno-sivý, hladký; materiál jemnozrnný; keramika v ruke robená; rozmery: šírka ucha 42 mm, hrúbka črepu 12 mm (tab. V: 5).

Prír. č. 19:

1. a 2: okraje; novoveká keramika (tab. III: 2, 12).

3: ucho; novoveká keramika (tab. V: 13).

Prír. č. 20:

1–7: dna nádob; keramika v ruke robená (tab. VI: 15, 19; VII: 2–4, 7, 9).

Prír. č. 21:

1: okraj a plec súdkovitého hrnca; okraj oblý, zvnútra tvarovaný, mierne zatiahnutý; plec mierne kónické; pod okrajom dve obežné horizontálne nerovné ryhy; vonkajší a vnútorný povrch oranžový, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrnný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 10 mm (tab. II: 5).

2: telo hrnca; výzdoba hustým hrebeňovaním – zvislé a šikmé zväzky rýh, čiastočne sa vzájomne prekrývajúce; vonkajší povrch oranžový, nerovný; vnútorný povrch sivý, hladký; materiál stredne zrnitý až hrubozrnný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 10 mm (tab. IV: 3).

3: telo hrnca; na tele nevýrazný rohatý oválny výčnelok; črep oranžový, vonkajší povrch hladký; materiál stredne zrnitý až hrubozrnný; hrúbka črepu 11 mm (tab. IV: 5).

4: telo hrnca; výzdoba nerovnými zvislými a vlnitými rytými líniami; črep oranžový, vonkajší aj vnútorný povrch nerovný; materiál hrubozrnný; keramika tvarovaná na kruhu (?; zvnútra viditeľné stopy kruhu); hrúbka črepu 11 mm (tab. IV: 6).

5: telo; zdobený zvislými rytými líniami; črep oranžový, vonkajší a vnútorný povrch nerovný; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 10 mm (tab. IV: 7).

6: telo hrnca; na tele zväzok nerovných vertikálnych rytých línií; vonkajší a vnútorný povrch oranžový, nerovný; materiál hrubozrnný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 17 mm (tab. IV: 9).

7: telo vykurovadla/cedníka; črep oranžový; materiál stredne zrnitý; keramika v ruke robená; stopy druhotného prepálenia; hrúbka črepu 10 mm (tab. IV: 10).

8: telo; výzdoba úzkou rytou krokvicou tvorenou zväzkom jemných rytých línií; vonkajší povrch oranžovo-sivý, hladký; vnútorný povrch sivý, hladký; materiál jemnozrnný; keramika v ruke robená; deformovaná druhotným prepálením; hrúbka črepu 6–10 mm (tab. IV: 11).

9: telo hrnca; výzdoba pravdepodobne horizontálnym radom jamiek; vonkajší povrch oranžový, nerovný; vnútorný povrch sivý, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrnný; keramika v ruke robená; deformovaná druhotným prepálením; hrúbka črepu 13 mm (tab. IV: 12).

10: telo hrnca; výzdoba dvomi zvislými nerovnými rytými líniami; vonkajší povrch hnedo-sivý, nerovný, vnútorný povrch sivý, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrnný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 11–12 mm (tab. IV: 13).

11: telo hrnca; výzdoba nepravidelnou vlnitou rytou líniou a asi šikmou rytou líniou; vonkajší a vnútorný povrch oranžový, nerovný; materiál hrubozrnný; keramika v ruke robená; nesie stopy druhotného prepálenia; hrúbka črepu 13 mm (tab. IV: 15).

12: telo hrnca; výzdoba zväzkami vertikálnych rytých línií; vonkajší povrch hnedý, hladký, vnútorný povrch sivý, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrnný; keramika v ruke robená, dobre vypálená; hrúbka črepu 10 mm (tab. IV: 16).

13: telo; výzdoba dvomi horizontálnymi rytými líniami; vonkajší a vnútorný povrch čierno-sivý, hladký; materiál stredne zrnitý až hrubozrnný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 10–12 mm (tab. IV: 18).

14: hrdlo a plec hrncovitej nádoby; hrdlo rovné; plec mierne kónické; medzi hrdlom a plecami horizontálna obežná široká a plytká rytá línia (tupým nástrojom robená), na pleciah mierne šikmá a oblúková široká plytká rytá línia; vonkajší a vnútorný povrch oranžový, nerovný; materiál hrubozrnný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 16 mm (tab. V: 1).

15: hrdlo a plec amfory/vázy; medzi hrdlom a plecami dva horizontálne obežné plytké žliabky, pod nimi na pleciah fragment vertikálnej plastickej lišty; vonkajší povrch sivý – zmenený druhotným prepálením, vnútorný povrch oranžový, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrnný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 9–11 mm (tab. V: 2).

16: telo hrnca; na tele zvislá oblúková široká rytá línia; vonkajší a vnútorný povrch oranžovo-sivý, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 12–14 mm (tab. V: 3).

17: telo hrnca; na tele horizontálna široká rytá línia; vonkajší a vnútorný povrch oranžovo-sivý, nerovný; materiál stredne zrnitý až hrubozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 10–11 mm (tab. V: 4).

18: telo hrnca; na tele jazykovitý, mierne nadol ohnutý výčnelok; vonkajší a vnútorný povrch oranžovo-hnedý, nerovný; materiál hrubozrný; keramika v ruke robená; hrúbka črepu 13–15 mm (tab. V: 6).

Mazanica

Sonda III/K1

Prír. č. 3: 10 menších kusov mazanice; materiál ako prír. č. 2; azda ešte väčšími prepálené (až do sivočierna); menšie kusy, čo zrejme súvisí s uložením v povrchovej vrstve, kde došlo aj k väčšej fragmentarizácii.

Prír. č. 4: 10 menších kusov mazanice; materiál ako prír. č. 2; azda ešte väčšími prepálené (až do sivočierna); menšie kusy, čo zrejme súvisí s uložením v povrchovej vrstve, kde došlo aj k väčšej fragmentarizácii.

Sonda III/K2

Prír. č. 2: 14 stredne veľkých kusov mazanice 9/10 x 6 x 7 cm–3 x 2 x 1 cm; farba oranžová až sýtooranžová; materiál suchý; pôsobí ako nie dobre premiesnený, občas prímies väčšieho kameňa (úlomok pieskovca), organická prímies – veľa polámaných listov (akoby jesenných) a menej slama (veľmi nasekaná, polámaná); materiál je zrejme veľmi prepálený, lebo je veľmi ľahký; odtlačky konštrukčné: prúty a konáre s priemerom 2–6 cm, žrde s priemerom okolo 10 cm; jeden kus plochý (zahladený/lícovaný) z dvoch strán, jeden malý kus z troch strán (pôsobia ako odtlačky plochých drev – dosiek/trámov).

Prír. č. 5: 13 stredne veľkých kusov mazanice 10/13 x 9 x 6 cm–4 x 4 x 1 cm; farba oranžová až sýtooranžová; materiál suchý; pôsobí ako nie dobre premiesnený, občas prímies väčšieho kameňa (úlomok pieskovca), organická prímies – veľa polámaných listov (akoby jesenných) a menej slama (veľmi nasekaná, polámaná); materiál je zrejme veľmi prepálený, lebo je veľmi ľahký; odtlačky konštrukčné: prúty a konáre s priemerom okolo 2 cm, na dvoch kusoch priemer konštrukčných drev, žrdí/brvien nad 10 cm (presnejšie nemerateľný, primálne zaoblenie na nameranie na kružniciach) z 3 a z 2 strán konkrétneho mazanicového fragmentu; 1 veľký kus plochý „doskovitý“ (zahladený/lícovaný) z dvoch strán, z jednej strany mierne konvexný, z druhej strany takmer plochý; dva malé (doskovité) kusy.

Sonda III/K3

Prír. č. 6: 4 menšie kusy mazanice; materiál ako už opísaný; na jednom kuse z troch strán konštrukčné odtlačky, žrde s priemerom asi 10 cm.

Zvieracie kosti

Sonda III/K2

Prír. č. 1: 7 fragmentov kostí a 1 zub, farba maslovožltá až béžová, materiál stredne fragmentárny, povrchová štruktúra kosti dobre zachovaná (mierna abrázia), stopy po ohryze mäsožravcom, stopy po lámaní kostí (staré zlomy), ojedinele zárez/zásek vedený ľudskou rukou.

Tur domáci (*Bos taurus*):

1. ľavá polovica sánky, proximálna časť (28,5 g); vek: *subadultus/adultus* (?);
2. ľavý metatarzus, distálna časť diafýzy (44,1 g); vek: *subadultus/adultus* (?); distálny koniec fragmentu ohryzený pravdepodobne psom; staré špirálové zlomeniny diafýzy;
3. tretia dolná stolička (*dens molaris*), temer kompletne zachovaný (29,9 g), slabo opotrebovaný (podľa Grant 1982 kategória C); vek: približne 2–4 roky (*subadultus*?);
4. vrtenná kosť vpravo, distálna časť diafýzy bez neprirastenej epifýzy (44,4 g); vek: menej ako 3 roky (*juvenis/subadultus*); staré špirálové zlomeniny diafýzy.

Tur/Jeleň (*Bos/Cervus*):

1. ramenná kosť, časť neprirastenej proximálnej epifýzy (18,1 g); vek: menej ako 3 roky (*juvenis/subadultus*); pravdepodobne pozdĺžne preseknutá;
2. lopatka, fragment tela s hrebeňom, zo 6 fragmentov, čerstvo polámaná počas manipulácie medzi terénom a laboratóriom (10,3 g); vek: *infans–subadultus* (?).

Neurčený veľký cicavec:

1. stehnová/holenná kosť, malý fragment diafýzy (11,0 g); vek: *subadultus/adultus* (?); staré špirálové zlomy po okrajoch, 2 drobné zárezy (nožikom?) zvonka na povrchu kosti;
2. neurčená kosť, fragment diafýzy bez neprirastenej epifýzy (11,2 g); vek: *infans/juvenis* (?); stopy po ohryze mäsožravcom (psom?).

Prír. č. 5: 2 fragmenty kostí a 1 zub, farba maslovožltá až béžová, materiál stredne fragmentárny, povrchová štruktúra kosti dobre zachovaná (mierna abrázia), stopy po lámaní kostí (staré zlomy).

Tur domáci (*Bos taurus*):

1. prvý prstový článok, zachovaný vcelku bez neprirastenej distálnej epifýzy (8,2 g); vek: do 1,5 roka (*juvenis*).

Kôň domáci (*Equus caballus*):

1. pravý dolný črenový zub (*dens premolaris*), zachovaný temer vcelku (34,4 g), stredne abradovaný; vek: *subadultus/adultus* (?).

Neurčený veľký cicavec:

1. stavec, časť oblúka s ulomeným trňovým výbežkom (7,6 g); vek: neurčený (*juvenis/subadultus*?).

Sonda III/K3

Prír. č. 4 (hl. 40–60 cm): 4 fragmenty kostí s 1 zubom, farba maslovožltá až béžová, materiál stredne fragmentárny, povrchová štruktúra kosti zachovaná (mierna až stredná abrázia), stopy po lámaní kostí (staré zlomy).

Tur domáci (*Bos taurus*):

1. druhá a tretia zápästná kosť vpravo, vcelku zachovaná (13,3 g); vek: *subadultus/adultus* (?).

Ovca/koza (*Ovis/Capra*):

1. pravá sánka, fragment tela s 1 zachovaným mliečnym premolárom (7,2 g), premolár stredne abradovaný; vek: do 2 rokov (*juvenis*?);
2. metapodium, pozdĺžny fragment diafýzy (6,6 g); vek: *juvenis–subadultus* (?); staré zlomové okraje;
3. holenná kosť, malý fragment diafýzy (2,6 g); vek: neurčený (*juvenis–subadultus*); staré zlomové okraje.

Sonda III/K3

Prír. č. 2 (hl. 60–70 cm): jeden fragment kosti a dva zuby, farba maslovožltá, slonovinová, materiál stredne fragmentárny, povrchová štruktúra kosti zachovaná (mierna abrázia), stopy po lámaní kostí (staré zlomy).

Ovca/koza (*Ovis/Capra*):

1. prvá dolná stolička vpravo (*dens molaris*), vcelku zachovaná (4,2 g), stredne abradovaná (podľa Granta 1982 kategória g–h); vek: *subadultus/adultus* (?);
2. stehnová kosť (?), malý fragment diafýzy (1,1g); vek: neurčený.

Pes domáci (*Canis familiaris*)

1. horný očný zub vľavo (*dens caninus*), zachovaný vcelku (2,8 g), bez abrázie; vek: *subadultus/adultus* (?); pravdepodobne zo stredne veľkého jedinca.

Analýza materiálu

Keramika

Keramický materiál získaný výskumom v roku 2006 je fragmentárny a dajú sa v ňom identifikovať tri hlavné chronologické zložky.

Keramiky z doby bronzovej zastupujú zlomky amforovitých nádob (uchá sa nezachovali, ale vzhľadom na tvar a výzdobu ide, usudzujúc zo známych analógií, o tvary s uchami) s plynulým prechodom medzi hrdlom a plecami, s hrdlom cylindrickým (tab. VIII: 8) a s mierne kónickým alebo mierne esovito prehnutým (tab. VIII: 10, 12, 13). Fragmenty výzdobných motívov pozostávajú z rytej (rovné alebo oblúkové ryté línie; tab. VIII: 7, 10, 11), zväčša však žliabkovanej výzdoby pliec a vydutia (vertikálne, alebo mierne šikmé žliabky) a rozhrania medzi hrdlom a plecami (tab. VIII: 7, 8, 12–14, 26). Vzhľadom na tvarovanie hrdla a výskyt rytej aj žliabkovanej výzdoby, aj ich kombinácie na jednom črepe, usudzujeme na datovanie tejto časti súboru do obdobia stupňov HA2–HB (porov. napr. náplň fáz 4–9 na pohrebisku v Ilave; Benediková/Katkinová/Budinský-Krička 2016, 255 nn., obr. 181–192). V jednom prípade je doložený okraj hrncovitej nádoby (tab. VIII: 6).

Keramický materiál z neskorej doby laténskej zastupujú okraje z esovito profilovaných, pravdepodobne vázovitých (tab. VIII: 1–3) a hrncovitých nádob (tab. VIII: 17) a hrdlo zdobené horizontálnym žliabkovaním z amfory/vázy/džbánu (tab. VIII: 25). Analógie nachádzame na sídliskách púchovskej kultúry (pozri napr. Pieta 1982, obr. 10).

Do staršej doby rímskej patria okraje esovito profilovaných tenkostenných alebo hrubostennejších nádob, zväčša s horšou úpravou povrchu (tab. VIII: 2, 4, 5, 22), tiež okraj vakovitej hrncovitej nádoby (tab. VIII: 23), súdkovitej hrncovitej nádoby zdobenej horizontálnou rytou líniou, zrejme na pleciach (tab. VIII: 24), okraj z trojdielnej misy (tab. VIII: 4), okraj z väčšej hrubostennej misy (?; tab. VIII: 15), dno a spodná časť tela s rytou výzdobou (tab. VIII: 16).

Keramiky zo staršej doby rímskej na severnom Slovensku analyzovala a vyhodnotila M. Švihurová, predovšetkým na základe nálezov zo sídliska v Liptovskej Sielnici-Liptovskej Mare III (Švihurová 2017). Vzhľadom na podrobný rozbor sa pri datovaní nášho súboru z Ploštína opierame práve o túto prácu.

Súdkovité hrnce, zdobené rytými líniami, sú súčasťou materiálnej náplne stupňa B1 staršej doby rímskej a predstavujú ďalší vývoj (či degeneráciu) tvaru prežívajúceho z neskorej doby laténskej (Švihurová 2017, 140). Esovito profilované hrncovité nádoby s jemne vyhnutým okrajom patria takisto do staršej doby rímskej, s dominanciou v stupni B2, no objavujúce sa už v stupni B1 (Švihurová 2017, 141, 142). Zrejme z trojdielnej misy pochádza jeden fragment okraja (tab. VIII: 4; porov. 149, Švihurová 2017, obr. 60; tab. XVII: 9). Tento typ by mal byť typický pre mladšie obdobie staršej doby rímskej (Švihurová 2017, 149).

Miniatúrna nádobka (tab. VIII: 9) môže patriť do ktoréhokoľvek z časových horizontov zastúpených na lokalite.

V keramickom materiáli zo zberov Pod Rohačkou nachádzame materiál z doby laténskej a prevažne opäť zo staršej doby rímskej.

Najstaršie a najmenej početné sú črepy z vázovitých alebo amforovitých nádob s rytou a vpichovanou jemnou výzdobou v podobe kombinácie rovných a šikmých rytých línii, ktoré sú zas kombinované s drobnými radmi vpichov nad zväzkom línii alebo medzi dvomi paralelnými líniami (tab. II: 6; IV: 8, 14). Analogická výzdoba na tenkostennej keramike sa v prostredí Liptova a všeobecne stredného Slovenska vyskytuje v staršej a strednej dobe laténskej (Pieta 1982, obr. 10; tab. XXII). Do staršej až strednej doby laténskej sa dá najpravdepodobnejšie datovať aj fragment vázovitej nádoby (tab. I: 3). Črep so zväzkom zvislých rytých línii (tab. IV: 11) by mohol byť z obdobia mladšej doby halštatskej až začiatku staršej doby laténskej (vzhľadom na veľmi jemne plavený materiál a celkový charakter fragmentu ale azda i starší) – toto obdobie je na lokalite zastúpené (pozri vyššie).

Neskorá doba laténska je v zberovom súbore tiež zastúpená len nepočetným keramickým materiálom – fragmentom vázy s vertikálnou lištou na pleciah a vydutí (tab. I: 2; porov. Pieta 1982, obr. 10; tab. XXXIII: 4, 6); fragmentom vázy/amfory s výrazne vyhnutým okrajom, dvoma obežnými lištami na rozhraní hrdla a pliec a žliabkami na pleciah a vydutí (tab. II: 14; porov. Pieta 1982, tab. XXXI: 11); ďalším podobným fragmentom, no so širšími ryhami na rozhraní hrdla a pliec namiesto obežných lišt (tab. V: 2); súdkovitými hrncami so zväzkami nepravidelných rytých línii – rozpadnutého a degradovaného hrebeňovania pravdepodobne na úpadkovom tvare napodobneniny situlového hrnca (tab. II: 15; IV: 3, 7, 9, 16; porov. Pieta 1982, obr. 10), z ktorých časť črepov zdobených zväzkami línii môže patriť aj do včasnej doby rímskej, keďže uvedená výzdoba prežíva na podobných tvaroch aj v tomto období (porov. Pieta 1982; obr. 10; Švihurová 2017, 154); uchom s rytou výzdobou (tab. V: 5); pásikovými uchami, azda zo súdkovitých šálok alebo amfor (tab. III: 9; V: 9–11, 14; VI: 10–12); do neskorej doby laténskej asi patria aj súdkovité a esovito profilované jemnejšie tvary (tab. III: 1, 2, 5, 7, 8).

Až na ojedinelé fragmenty z včasného stredoveku (tab. IV: 4) a z novoveku (tab. III: 3, 12) možno zvyšok keramiky zo zberov spod Rohačky zaradiť do staršej doby rímskej. Prítomné sú väčšie esovito profilované hrnce či menšie zásobnice (tab. I: 4, 5); esovito profilované hrnce s rovno nasadeným okrajom (tab. I: 1); súdkovité hrnce, nezdobené alebo zdobené rytou výzdobou, vrypami a výčnelkami (tab. II: 1, 3, 5, 9, 10; IV: 6, 12, 13, 15, 18); súdkovité väčšie hrnce (tab. II: 17; III: 17); esovito profilované hrnce s mierne vyhnutým okrajom, zdobené tiež rytou výzdobou a vrypami, ojedinele výčnelkami na hrdle (tab. II: 2, 4, 7, 8, 12, 19; III: 16; V: 1, 3, 4); vakovité hrnce s výzdobou alebo bez nej (tab. II: 11, 13; III: 10, 11, 13, 18; IV: 2); väčšie esovito profilované tvary – zásobnice (tab. III: 14, 15, 19; IV: 1); uchá zo šálok so štvorhranným alebo oválnym prierezom, pomerne hrubo pôsobiace (tab. V: 8, 16; VI: 8, 14); dna patria vzhľadom na charakter materiálu zrejme všetky do staršej doby rímskej (tab. VII). Do doby laténskej alebo do staršej doby rímskej patria aj fragmenty vykurovadiel súdkovitého tvaru s perforovaným telom (tab. IV: 10; VII: 6; porov. napr. Pieta 1982, tab. XLVII: 5; 2000, obr. 8: 17).

Väčšina uvedených výzdobných prvkov sa vyskytuje na keramike púchovskej kultúry v priebehu celého obdobia staršej doby rímskej, pričom existujú tendencie niektorých výzdobných prvkov dominovať v staršom či mladšom stupni staršej doby rímskej (Švihurová 2017, 153 nn.). Náš súbor jednako nepostačuje na riešenie detailov chronológie keramického materiálu v tomto období. Dá sa len konštatovať, že sa nijako nevymyká z rámca starorímskej keramiky na strednom Slovensku, doteraz najkomplexnejšie predstaveného práve v práci M. Švihurovej (2017).

Ostatné predmety z hliny reprezentujú tri prasleny zo zberov a zlomok závažia (?) zo sondy III, ktoré síce dokladajú domácu textilnú produkciu na sídlisku, jednako nie je zjavné, v ktorom období. Zlomky závažia a prasleny sú na lokalite bežne nachádzaným inventárom už od počiatkov výskumu Rohačky a jej úpätia, ako dokladajú správy rôznych autorov (pozri vyššie stať k dejinám bádania).

Predmety z kameňa

Kamenné predmety na lokalite reprezentuje zlomok žarnova, zrejme časti behúňa (porov. Horváth 2016, 92), zo sondy III (tab. VIII: 27), kamenné brúsiky alebo hladidlá klinovitého tvaru (tab. V: 12, 15; VI: 6, 7, 9, 16–18) a zlomok kamenného praslena či polotovaru na jeho výrobu (tab. VI: 5) zo zberov F. Uličného. Zo sondy II pochádzajú aj okrúhle žulové kamene, ktoré mohli slúžiť ako projektily alebo otlkače (otlkače aj so stopami používania sú známe zo sídliska v Liptovskej Mare II, plocha 3; nepublikovaný výskum L. Benedikovej v rokoch 2004–2009). Kamenným predmetom na sídliskách púchovskej kultúry sa doteraz venovala len okrajová pozornosť (porov. Pieta 1996; 2008, 161–163, s literatúrou; obr. 73; 74; Švihurová 2017, 181, s literatúrou). Z polohy Pod Rohačkou bol okrem nášho publikovaný aj ďalší takmer celý behún žarnova (Horváth 2016, 92; Pieta 2008, 161, obr. 73: 3).

Kovové predmety

Kovy zastupuje malý klinček zo sondy II (tab. VIII: 21) a kovaný klinec zo zberu (tab. IV: 17), ktoré sa nedajú bližšie datovať.

Rastlinné makrozvyšky

Jediná archeobotanická vzorka zeminy (objem 4 litre) bola odobratá z kontextu 2 v sonde III, konkrétne z hĺbky 20–30 cm zo štvorca pri SV profile medzi 2. a 3. metrom od západnej steny. Vo vrstve sa okrem keramiky (vrátane miniatúrnej nádoby; tab. VIII: 9), objavil aj fragment žarnova (tab. VIII: 27).

Rastlinné makrozvyšky sa zo sedimentu archeobotanickej vzorky extrahovali metódou manuálnej flotácie v celom objeme s použitím štandardných kalibrovaných sít veľkosti 0,5 a 0,125 mm (Hajnalová, E./Hajnalová, M. 1998). Po vysušení boli podiely zo sít prebalené a odmerali sa ich objemy. Podiel zo sita s veľkosťou ôk 0,5 mm s objemom 180 ml obsahoval uhlíky väčšie ako 0,5 mm, hrudky hlíny a korene rastlín. Na determináciu bolo odobratých 30 kusov uhlíkov. Zo sita s veľkosťou ôk 0,125 mm sa získal 20 ml podiel, v ktorom sa nachádzali veľmi drobné uhlíky a hrudky hlíny. Z tohto preplaveného podielu neboli vytriedené žiadne rastlinné makrozvyšky. Vytriedením podielov sme získali iba uhlíky, ktoré boli identifikované pod binokulárnou stereoskopickou lupou Zeiss Jenavert pri 40- až 250-násobnom zväčšení. Determinácia fragmentov zuhoľnatených driev vychádza z práce F. H. Schweigrubera (1978).

Všetky analyzované uhlíky patrili iba jednej ihličnatej drevine, a to smreku obyčajnému (*Picea abies*). Tento ihličnatý strom je systematicky zaradený k nahosemenným rastlinám, do čeľade borovicovité (*Pinaceae*). Dorastá do výšky 60 m, z diaľky ho poznáme podľa kuželovitej koruny. Ihlice sú dlhé asi 1–1,5 cm a vyrastajú na konárkoch po jednom z jedného miesta, sú kefkovito rozostavené, veľmi pevné, končisté. Kvitne od apríla do mája, samčie a samičie kvety sa odlišujú farbou. Mladé šišky spočiatku rastú smerom hore, dozrievajú v prvom roku. Zrelé šišky sú hnedej farby, majú valcovitý tvar a visia smerom dole. Rastie od južnej Európy až po Severné more. Na Slovensku tvorí prirodzené lesy vo vyšších polohách. V nadmorskej výške 1500–1550 metrov je prirodzenou hranicou lesa. Ekologické nároky nemá vysoké. Dobré sa mu darí na rozmanitom geologickom podklade, uprednostňuje hlinité a piesočnaté pôdy. Výborne znáša nízke teploty. Je pôvodnou drevinou vo vysokohorských polohách (900–1550 m n. m.). V minulosti ho vysádzali na rozsiahlych plochách aj na stanovištiach vhodných pre listnaté lesy. Často sa pestuje pre drevo a na ochranu pôdy. Drevo je rovnomerne štiepatelné, pružné, ľahko opracovateľné, mäkké. Využíva sa v drevárskom a papiernickom priemysle. Kôra obsahuje veľa tanínu. Surová sa spracúva na debnársku smolu, terpentín a kolofóniu. V ľudovom liečiteľstve sa osvedčil odvar z mladých ihlíc a konárikov (<http://www.biospotrebitel.sk/clanok/1526-smrek-obycajny.htm>).

Bližšie identifikovať použitie nami identifikovaného smrekového dreva z lokality nevieme, pretože získané uhlíky boli odobraté z kultúrnej vrstvy.

Existujú dôkazy o používaní smrekového dreva z iných lokalít, či už sú to bežné sídliská, výšinné osady, výrobné-poľnohospodárske osady, ale i z výrobných objektov alebo z obetiska, ktoré sú datované do obdobia ako nami skúmaná lokalita.

M. Hajnalová (2012) uvádza výskyt smreka na sídlisku predlužickej kultúry v Liptovskej Teplej (poloha Skaličky), na sídlisku zo strednej doby bronzovej (pilínska kultúra) v Spišskom Štvrtku (poloha Ku Čenčiciam) a na sídlisku z mladšej až neskej doby bronzovej a z doby halštatskej vo Veľkej Lomnici (poloha Poľná ulica). Na týchto lokalitách sa smrekové drevo našlo v bližšie nešpecifikovanej kultúrnej vrstve, v kolovej jame a v peci. Zo zásypov sídliskových jám pochádza drevo smreka z Novej Lesnej (poloha Pieskovisko) s datovaním do obdobia púchovskej kultúry a z Veľkého Slavkova (poloha Burich), kde bolo použité pri stavbe roštovej konštrukcie z fortifikácie z doby laténskej až rímskej (púchovská

kultúra). Ako stavebné drevo bol smrek použitý v Spišskom Štvrtku (poloha Myšia hôrka) v dobe bronzovej (otomanská kultúra; Hajnalová, E. 1996).

Ďalšími lokalitami z Liptova sú Liptovská Mara II (poloha Rybníky) zo strednej až neskorej doby laténskej, kde sa smrek našiel vo výrobnom kovolejárskom objekte, Liptovská Mara VII (poloha Kamenica) zo strednej doby laténskej až konca staršej doby rímskej. Tu sa smrek využil na stavbu konštrukcie obydli a vnútorného vybavenia (Hajnalová, E. 1979). Vo výrobnopoľnohospodárskej osade Liptovská Mara III (poloha Za panskými humny), datovanej do neskorej doby laténskej, staršej doby rímskej a stredoveku, bolo drevo smreka použité na stavbu konštrukcií obydli, hospodárskych stavieb a ich vnútorného vybavenia (Hajnalová, E. 1979). Ďalšou významnou lokalitou, na ktorej sa smrekové drevo použilo na stavbu hradieb, valu a predprsného valu, vybudovanej z kameňa a výlučne zo smrekového dreva a kde sa uhľíky našli aj v zásype rituálneho objektu, je hradisko Liptovská Mara I (poloha Havránok) zo strednej až neskorej doby laténskej (Hajnalová, E. 1979).

Podľa geobotanickej (vegetačnej) mapy (Michalko a kol. 1986) sa na Liptove nachádza niekoľko typov lesných spoločenstiev. Najväčšie plochy pokrývajú dubovo-hrabové lesy lipové, ktoré sa vyskytujú v Liptovskej, Popradskej, Hornádskej, Turčianskej a čiastočne v Žilinskej kotline. Dnes sú tieto lesy iba menšími zvyškami niekdajších väčších rozšírených lesov. Bukové lesy vápnomilné sú druhým typom lesov Liptova a zahŕňajú bukové a zmiešané lesy na rendzinách, rozšírené na strmých skalnatých vápencových svahoch v podhorskom a nižšom horskom stupni. Tretím typom lesov, s ktorým sa môžeme v skúmanej oblasti stretnúť, sú lužné lesy podhorské a horské, viažuce sa ekologicky na alúviu vodných tokov. Menšie plochy v zázemí lokality zaberajú jedľové a jedľovo-smrekové lesy. Toto lesné spoločenstvo zahŕňa ihličnaté lesy v horskom stupni, tvorené pôvodným smrekom a jedľou. Posledným lesným spoločenstvom sú smrekovo-borovicové lesy a ostrevkové spoločenstvá. Vyskytujú sa na severných svahoch Nízkych Tatier, v oblasti Liptovskej kotliny, v skupine Choča, v Západných Tatrách a v oblasti Popradskej a Hornádskej kotliny a v menšej miere aj inde.

Geobotanická mapa Slovenska je mapou vegetačno-rekonštrukčnou. Podľa nej je súčasná potenciálna prirodzená vegetácia vegetáciou, ktorá by sa za daných klimatických, pôdných a hydrologických pomerov vyvinula na určitom mieste, ak by ihneď ustal vplyv ľudskej činnosti. Všetky spomenuté typy lesných spoločenstiev i dnes rastú v bezprostrednej blízkosti lokality a pravdepodobne sú zdrojom dreviny identifikovanej pri analýzach v našej vzorke. Na základe týchto zistení predpokladáme výskyt týchto lesných spoločenstiev i v čase existencie lokality.

Zvieracie kosti

Osteologický súbor, ktorý sa podarilo počas terénnych aktivít v roku 2006 získať, patrí rozsahom k malým. Materiál, zahŕňajúci iba kosti a zuby stavovcov, je pomerne dobre zachovaný, s mierne erodovanou povrchovou štruktúrou. Fragmentarizáciu jednotlivých skeletových elementov možno hodnotiť ako stredne intenzívnu a vzhľadom na prítomnosť stôp po ohryze mäsožravcom (psom?), intenzionálnom rozbíjaní dlhých kostí a ojedinelých zárezov, resp. zásekov možno predpokladať, že reprezentuje typický zmiešaný sídliskový odpad, t. j. jatočný, konzumný, prípadne odpad zo spracovania remeselných surovín živočíšneho charakteru.

Analyzované boli nálezy zo sondy III, ktoré sa dali aspoň zhruba chronologicky priradiť k preskúmaným kontextom a k horizontom osídlenia. Vznikli tak dve skupiny archeozoologických artefaktov, z ktorých veľmi nízkym počtom identifikovaných zvyškov (NISP = 3) je zastúpené obdobie mladšieho praveku, mladšia až neskorá doba bronzová (sonda III/K4). V tejto vzorke bola zistená prítomnosť ovce/kozy (*Ovis/Capra*) a psa (*Canis familiaris*). Druhá skupina nálezov (NISP = 15) reprezentuje širšie obdobie osídlenia od mladšieho praveku po staršiu dobu rímsku (sonda III/K2 a K3). Z tohto obdobia na Rohačke evidujeme kosti tura domáceho (*Bos taurus*), ovce/kozu (*Ovis/Capra*) a koňa (*Equus caballus*). Počtom nálezov v tejto skupine prevažuje tur. V súbore nebola zaznamenaná prítomnosť kostí svine domácej ani divožijúcich druhov zvierat, hoci ich chov alebo lov vzhľadom na nízky počet analyzovaných a pár neurčených kostí v kategórii *Bos/Cervus* nemožno reálne vylúčiť. Celkový počet nálezov, ktoré sme podrobili analýze, je 18. Anatomicky a taxonomicky bolo možné bližšie identifikovať 15 (tabela 1).

Tabela 1. Prehľad archeozoologických nálezov. Kvantifikované podľa počtu (n).

Taxón	Skeletový element																NISP
	Dens caninus	Dens molaris	Dens premolaris	Femur	Humerus	Mandibula	Metatarsus	Metapodium	Os carpale	Phalanx	Radius	Scapula	Tibia	Tibia/Femur	Vertebrae	Indet.	
<i>Bos taurus</i>		1				1	1		1	1	1						6
<i>Ovis/Capra</i>		1		1		1		1					1				5
<i>Equus caballus</i>			1														1
<i>Canis familiaris</i>	1																1
<i>Bos/Cervus</i>					1							1					2
Neurčený veľký cicavec														1	1	1	3
Spolu	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	18

Za predpokladu, že analyzované kosti reprezentujú jatočný a potravný odpad (doklad spracovania kože, rohoviny alebo kostí materiál neposkytol), možno konštatovať, že v strave obyvateľov Rohačky bolo uprednostňované hovädzie, resp. baranie/kozlacie mäso. Je vysoko pravdepodobné, že i v chovných stádach, pasúcich sa v okolí lokality, sa držali a využívali tieto prežúvavce typické pre pastierske komunity. Materiál neposkytuje reprezentatívne dáta, ale tie dostupné ukazujú, že tur i ovca/koza boli zabíjané v nedospelom i dospelom veku. Možno usudzovať, že okrem mäsa sa oba druhy využívali aj na produkciu vlny a mlieka. Výskyt nedospelých jedincov v odpade (tur do 1,5 roka; ovca/koza do 2 rokov) azda ilustruje (sezónny?) výber jatočných (nadbytočných?) zvierat s kvalitným mäsom. Akú úlohu v stravovaní zohrávali v súbore sa objavujúci pes a kôň, nie je ľahké z takého nízkeho počtu zvyškov zistiť, no pomerne silné indície pre cynofágiu už boli v priestore severného Slovenska a v prostredí púchovskej kultúry zaznamenané (Chrószcz a i. 2015). Tieto zvieratá však zrejme plnili predovšetkým pracovné úlohy – psy ako strážcovia (stád, domu) a kone ako transportné či jazdecké zvieratá.

Archeozoologický výskum na sídliskách z mladších období praveku a včasnej doby dejinnej nie je v domácej odbornej spisbe dostatočne prezentovaný. Materiálové štúdie k chovu domácich zvierat v mladšej a neskorej dobe bronzovej sa týkajú hlavne sídlisk na západnom Slovensku a priniesli iba základné druhové určenie (Wyrost/Chrzanowska 1994). Na 11 sídliskách bola zaznamenaná prítomnosť siedmich¹⁴ druhov domácich a 18 druhov divožijúcich zvierat. Počtom kostí dominovali domáce zvieratá (97,9 %), najmä tur (50,2 %) a sviňa (34,5 %), zatiaľ čo ostatné druhy vrátane ovce/kozy boli zastúpené menej ako 10 % (Wyrost/Chrzanowska 1994, 270). Pre včasnú dobu dejinnú, konkrétne pre dobu laténsku, existuje aj niekoľko analýz archeozoologických nálezov zo sídlisk púchovskej kultúry na Liptove v blízkosti Rohačky. Na rozdiel od súvekých sídlisk na západnom Slovensku, kde okrem prevažujúcich kostí tura možno sledovať vyrovnané zastúpenie svine a malých prežúvavcov, bola v Kvačanoch-Dlhej lúke (Ambros 1978) alebo v Liptovskej Sielnici-Liptovskej Mare (Ambros 1978; Chrószcz/Janeczek/Miklíková 2010) doložená orientácia na chov a konzum produktov tura a ovce/kozy. V tomto ohľade skúmaný súbor spod Rohačky s doterajšími poznatkami v regióne plne korešponduje a posúva kontinuitu pastierskej tradície a dobytkárstva v horských oblastiach aj do obdobia mladšieho praveku.

Vyhodnotenie materiálu z výskumu a zo zberov

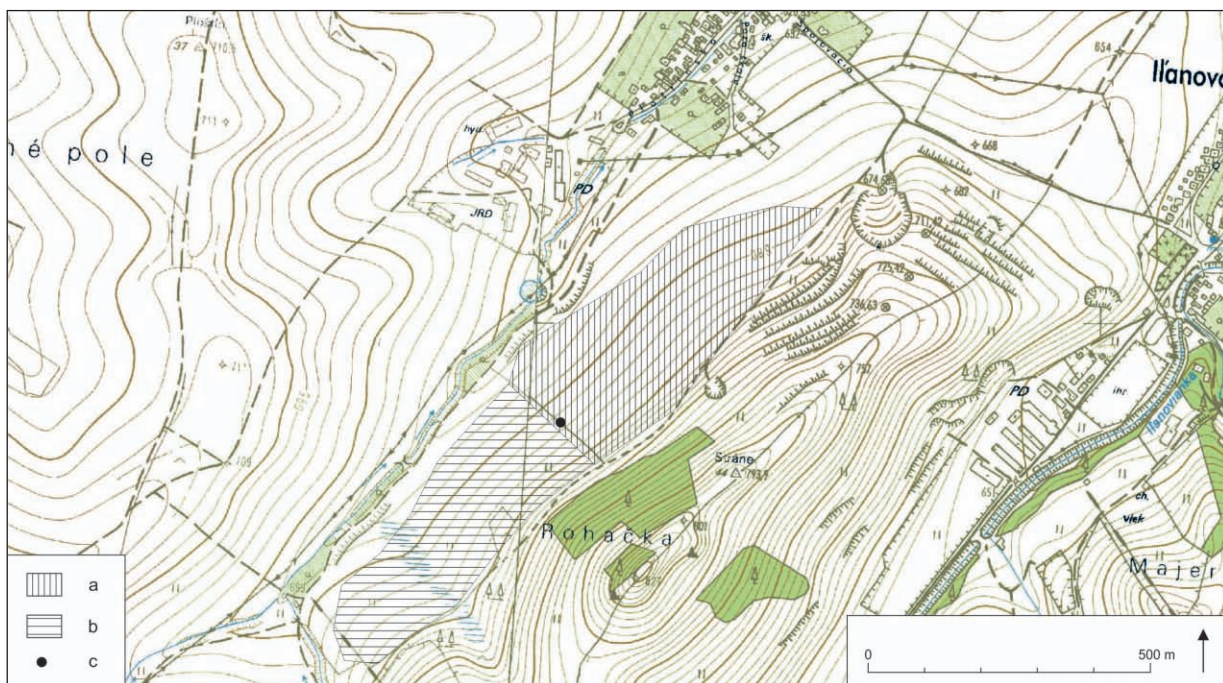
Keramika zo sond I a II sa dá zaradiť predovšetkým do starorímskeho stupňa púchovskej kultúry, menej do neskorej doby laténskej, ojedinele do mladšej až neskorej doby bronzovej (tab. VIII: 12), so samozrejmiymi intrúziami z novoveku (tab. VIII: 18–21; Benediková 2008, 35).

V sonde III bol v ornici (kontext 1) rozptýlený materiál z neskorej doby laténskej a staršej doby rímskej (tab. VIII: 1, 3, 22, 24; Benediková 2008, 35). V mazanícovej vrstve (kontexty 2 a 3) sa vyskytoval materiál

¹⁴ Nálezy kostí mačky (*Felis* sp.), započítané autormi medzi domáce zvieratá, reprezentujú na analyzovaných pravekých lokalitách jej divú formu. S jej domácou formou (*Felis catus*) sa po prvýkrát na území Slovenska stretávame až v dobe rímskej (k tomu napr. Benecke 1994, 146; Fabiš/Bielichová 2014, 176).

datovateľný prevažne do neskorej doby laténskej až staršej doby rímskej (tab. VIII: 2, 4, 5, 9, 15, 16, 17, 23, 25), do mladšej až neskorej doby bronzovej (tab. VIII: 7, 8, 11?, 13, 14, 26), jeden atypický keramický fragment bol novoveký (Benediková 2008, 35). V materiáli sa okrem keramiky vyskytol fragment žarnova (tab. VIII: 27), azda zlomok tkáčskeho závažia, mazanica, rastlinné makrozvyšky a zvieracie kosti (pozri vyššie; Benediková 2008, 35).

Z tenkej kultúrnej vrstvy (kontextu 4) pod vrstvou 2 je materiál z mladšej až neskorej doby bronzovej (tab. VIII: 6, 10; Benediková 2008, 35).

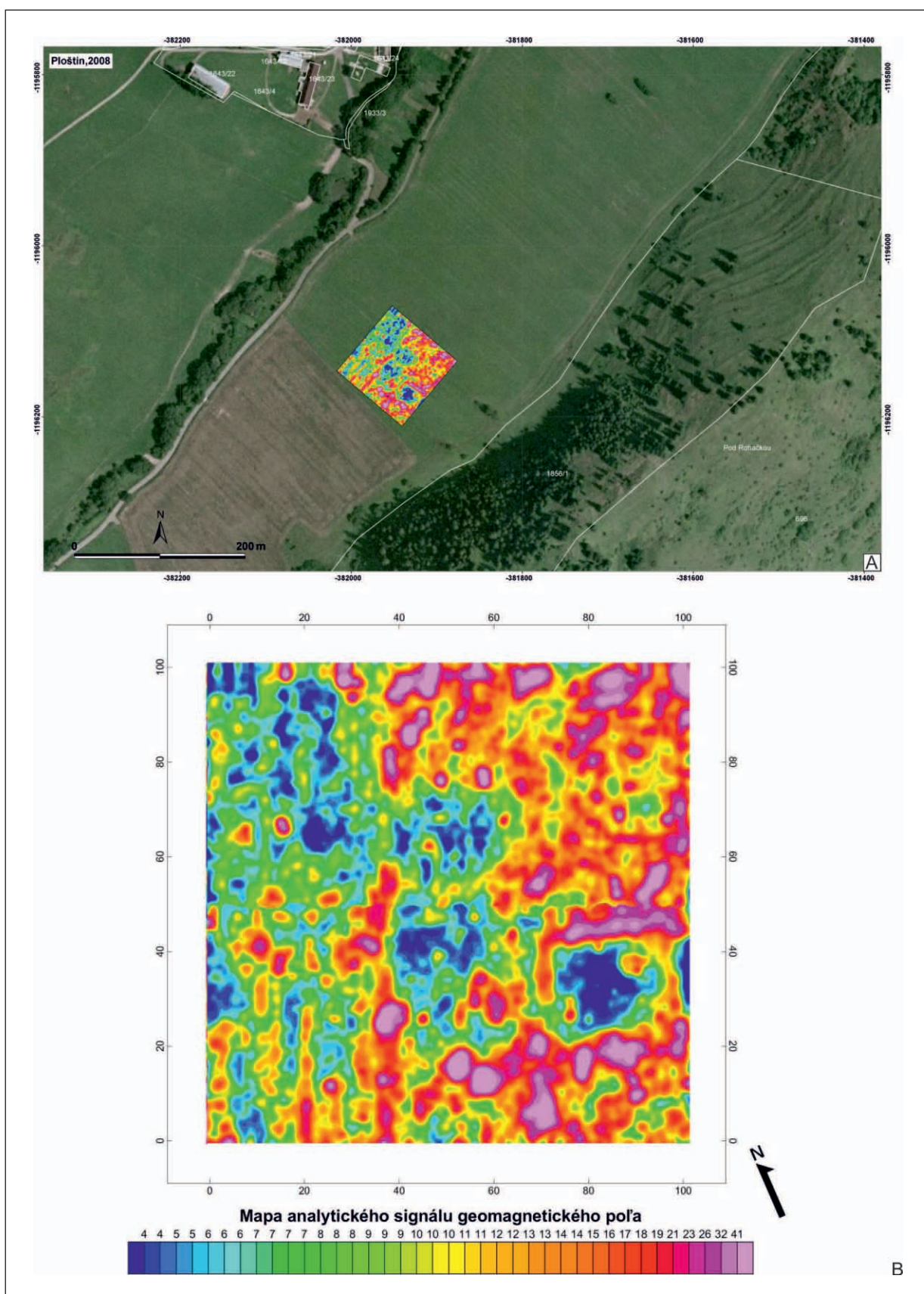

Obr. 6. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Rozsah sídliska definovaný na základe rozptylu archeologického materiálu. a – materiál zistený povrchovým prieskumom v roku 2008; b – materiál zistený záchranným výskumom a povrchovými prieskumami Pamiatkového úradu v neskorších rokoch; c – miesto výskumu v roku 2006. Mapa L. Benediková, M. Furman, M. Bartík, P. Červeň.

Ani v jednej z uvedených sond sa nepodarilo nájsť stavebné zvyšky objektov sídliska *in situ* (Benediková 2008, 35). Mazanícová vrstva v sonde III je zrejme rozvlečenou vrstvou, ktorá súvisí s deštrukciou obytných či hospodárskych stavieb, pôvodne stojacich vyššie vo svahu. Objekty omazané nájdenou mazanicou mali steny či iné konštrukčné prvky vypletané prútmi, alebo steny/konštrukčné prvky zo žrdí s priemerom okolo 10 cm, i z trámov s priemerom výrazne nad 10 cm; rovnako sa v konštrukčných odtlačkoch vyskytli náznaky prítomnosti plochých omazaných drier (dosky, štvorhranné trámy). Ako ukazujú známe paralely, objekty pravdepodobne nemali jednoliatu konštrukciu nadzemných častí, ale kombinovali viacero typov konštrukčných prvkov v závislosti od funkčnosti jednotlivých priestorov konkrétnych stavieb (zrubová stavba, resp. stavba s konštrukciou zo žrdoviny, kombinovaná s ľahšou kolovou konštrukciou vo vonkajšom priestore obytnej stavy a pod.).

Fakt, že výrazne mazanícová kultúrna vrstva sa neobjavila v sondách (I, II; obr. 4: C) umiestnených v nižších častiach svahu, by mohol naznačovať smer prípadného ďalšieho hľadania spomínaného objektu/objektov priamo na terase, resp. nad ňou (Benediková 2008, 35), ako dokazuje nález základov jedného z takýchto objektov *in situ* tesne pod päťou hradiska Rohačka (Sliacka 2016, 46). Materiál v ornici v sondách I, II je zrejme iba splachom z objektov ležiacich približne na výškovej úrovni sondy III a vyššie vo svahu (Benediková 2008, 35). Tenká kultúrna vrstva s materiálom výlučne z mladšej až neskorej doby bronzovej tesne nad podložíom v sonde III by opäť indikovala možnosť hľadania „jadra“ objektov z doby bronzovej vyššie, t. j. ešte bližšie k úpätiu Rohačky (Benediková 2008, 35). Vzhľadom na to, že práve materiál z mladšej až neskorej doby bronzovej pochádza z kultúrnych vrstiev hlbšie pod dnešným povrchom (60–70 cm), existuje šanca, že napriek intenzívnej hlbokorobnej orbe v ostatných desaťročiach by sa z mladšej až neskorej doby bronzovej dali ďalším výskumom zachytiť intaktné relikt.

Obr. 7. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Geofyzikálny prieskum v roku 2008. Mapové podklady J. Tirpák, M. Bartík. A – umiestnenie plochy geofyzikálneho prieskumu v teréne; B – mapa analytického signálu.

V rámci analýz biologického materiálu boli vyhodnotené rastlinné makrozvyšky z jednej vzorky a zvieracie kosti zo štyroch archeozoologických vzoriek (tabela 1).

Z jedinej archeobotanickej vzorky odobratej z kontextu 2 v sonde III, datovaného do mladšej doby bronzovej až staršej doby rímskej boli získané výlučne uhlíky smreka (*Picea abies*), ktorý je v danom prostredí bežne zastúpenou drevinou na súdobých lokalitách.

V kontexte z mladšej a neskorej doby bronzovej boli prítomné kosti ovce/kozy (*Ovis/Capra*) a psa (*Canis familiaris*). Zo širšieho obdobia osídlenia – od mladšej doby bronzovej do staršej doby rímskej evidujeme kosti tura domáceho (*Bos taurus*), ovcu/kozu (*Ovis/Capra*) a koňa (*Equus caballus*), pričom počtom v súbore prevažujú kosti tura. Zastúpenie druhov v skúmanej kolekcii plne korešponduje s doterajšími archeozoologickými poznatkami z regiónu Liptova a zároveň umožňuje posunúť kontinuitu pastierskej tradície a dobytčárstva v horských oblastiach aj do staršieho obdobia mladšej a neskorej doby bronzovej.

Najpočetnejšou zložkou materiálu zo zberov bola opäť keramika zo staršej doby rímskej, oveľa menej fragmentov pochádzalo z neskorej doby laténskej a najmenej sa v materiáli objavili fragmenty zo staršej až strednej doby laténskej.

Toto zistenie je zrejme spôsobené dlhodobým rozorávaním vrstiev sídliska, kde stratigraficky najvrchnejšie ležiaci je horizont zo staršej doby rímskej, ktorej materiál je masívne rozptýlený v ornici.

Prezentované zistenia potvrdzujú aj archeologické nálezy získané z detektorového prieskumu polohy Pod Rohačkou, kde sa ako pomerne silná javí byť kovová zložka zo staršej doby rímskej a z neskorej doby laténskej. Nepočetný súbor predmetov zastupuje aj doba bronzová, staršia doba železná, resp. prelom medzi staršou a mladšou dobou železnou. Vyskytujú sa aj nálezy z konca stredoveku a z novoveku, prevažne vo forme novovekých mincí.

ARCHEOLOGICKÝ A GEOFYZIKÁLNY PRIESKUM V ROKU 2008

Zameranie plochy výskumu z roku 2006 a povrchový prieskum lokality Pod Rohačkou boli realizované v roku 2008. Rozsah využívanej plochy Pod Rohačkou (obr. 6: a) bol určený na základe maximálneho rozptylu archeologických artefaktov. Od roku 2006 až doteraz sa stav poznania rozsahu sídliska zmenil. Na základe výskumov výkopov pre drenáže a ďalších prieskumov KPÚ Žilina bolo možné rozšíriť definovanú plochu sídliska ďalej na juhozápad (obr. 6: b).

Geofyzikálny prieskum magnetickou metódou sa uskutočnil na ploche 100 x 100 m s cieľom zistiť anomálne nehomogenity, ktoré by indikovali archeologické objekty v bezprostrednom okolí skúmaných sond. Bol použitý céziový magnetometer SMARTMAG model SM-4G od firmy Scintrex, Kanada. Magnetické pole bolo snímané prostredníctvom dvoch céziových sond umiestnených 0,3 m nad povrchom terénu s hustotou bodov 0,5 x 0,2 m. Pre meranie časových variácií magnetického poľa bol použitý protónový magnetometer PM-2 od firmy Geofyzika Brno, Česká republika. Na spracovanie nameraných údajov sa využil software Oasis Montaj od firmy Geosoft Inc., Kanada.

Geofyzikálne merania na lokalite boli spracované do mapy analytického signálu magnetického poľa Zeme, z ktorej je vidieť, že meraním boli získané hodnoty od 4 (modrá farba) do 45 (fialová farba). Z nich možno vyčleniť lokálne anomálie (líniového a izometrického tvaru), ktoré dosahujú hodnôt nad 20 a ktoré pravdepodobne indikujú prítomnosť archeologických objektov (obr. 7).

ZÁVER

Archeologické aktivity AÚ SAV v roku 2006 a 2008 potvrdili osídlenie v polohe Pod Rohačkou v mladšej až neskorej dobe bronzovej (HA2–HB), v neskorej dobe laténskej (LTD), najpočetnejší je materiál zo staršej doby rímskej (B1–B2/C1). Medzi nálezmi zo zberov F. Uličného je navyše malým počtom fragmentov zastúpené aj obdobie staršej až strednej doby laténskej (LTB–LTC), a azda aj mladšej doby halštatskej až staršej doby laténskej (HD–LTB1). Podobne ako v materiáli z výskumu sa aj v zberovej kolekcii objavuje neskorá doba laténska (LTD) a opäť najpočetnejšie staršia doba rímska (B1–B2/C1). V oboch súboroch sa objavilo niekoľko keramických i kovových fragmentov zo stredoveku a z novoveku. Všetky analyzované pramene dokumentujú známy chronologický profil lokality a zároveň obohacujú škálu známej keramickej náplne z jednotlivých období v danom mikroregióne. Pozoruhodné je aj spektrum využívaných kamenných nástrojov, zlomky žulových žarnovov, brúsiky/hladidlá rôznych tvarov zo

žuly i z pieskovca, žulové otlkače alebo projektily i zlomok kamenného praslena. Ukazujú na široké využitie kamenných nástrojov z miestnych surovín na rôzne hospodárske či domáce činnosti v mladších obdobiach praveku a vo včasnej dobe dejinnej. Domácu textilnú produkciu (pradenie a tkanie) v niektorom zo zastúpených období dosvedčujú nálezy hlinených a kamenného praslena, ako aj ojedinelé zlomky hlinených tkáčskych závaží. Fragmenty zachovanej mazanice indikujú, i keď bez chronologických súvislostí, prítomnosť stavieb s drevenými nadzemnými časťami rôznorodej a pravdepodobne i kombinovanej konštrukcie (steny z mohutnejších brvien /i s plochými stranami/ – zrubové, zo žrdí, či kombinované s prúteným výpletom), omazávané mazanicou, aké boli už medzičasom doložené aj systematickým archeologickým výskumom v rokoch 2015 a 2016 na Rohačke i Pod Rohačkou. V sortimente rastlín a zvierat možno sledovať výlučné zastúpenie miestnych drevín (smrek) a domácich druhov zvierat s prevahou hovädzieho dobytku a oviec/kôz, čím materiál spod Rohačky plne koreluje s predošlými zisteniami o používaní drevín, skladbe (mäsitej) potravy a o pastierskom charaktere živočíšneho hospodárstva v hornatých oblastiach Slovenska v sledovanom období.

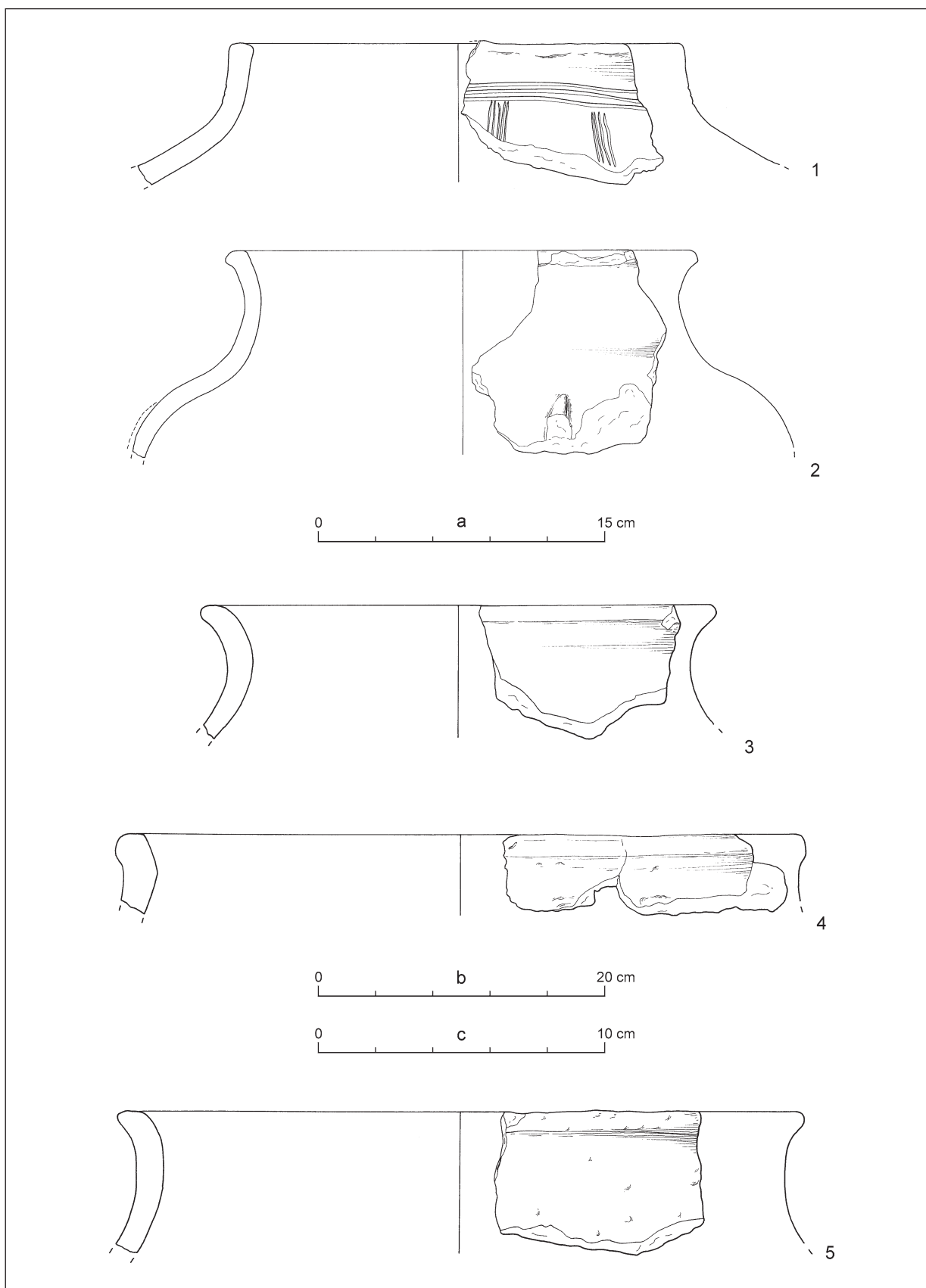
Rastlinné makrozvyšky ani zvieracie kosti nepochádzajú z uzavretých nálezových celkov či z bezpečne datovaných kultúrnych vrstiev, keďže tie obsahovali zmiešaný materiál (okrem kontextu 4 v sonde III výlučne s materiálom z mladšej až neskorej doby bronzovej). Pri maloplošnom zisťovacom výskume však ani nebola veľká šanca identifikovať „čisté“ súvrstvia a intaktné situácie.

Napriek plošne malému rozsahu archeologického výskumu v roku 2006 sa dá povedať, že sme získali vzorku prameňov, vypovedajúcich o chronológii a charaktere sídliska Pod Rohačkou v mladšom praveku a včasnej dobe dejinnej, ktoré vhodne doplnili i predmety získané povrchovými zbermi F. Uličného.

V druhom desaťročí 21. stor. sa na Rohačke a Pod Rohačkou (i na refúgiu Demänovská hora) realizovali ďalšie archeologické výskumy, ktoré výrazne obohacujú naše poznatky o danom sídliskovom areáli, o podobe stavieb pod hradiskom i na hradisku Rohačka, o staršom období osídlenia kopca Rohačka v dobe bronzovej a azda i v eneolite, o konštrukcii jednotlivých fáz opevnenia hradiska, či o chronológii a charaktere útočiska na Demänovskej hore. Netreba zabúdať na rozsiahle prieskumy aj s využitím detektora kovov v posledných rokoch (Martin Furman, Krajský pamiatkový úrad Žilina), neustále prinášajúce nové pozoruhodné a prekvapivé artefakty, ktoré vykresľujú Rohačku a jej zázemie ako významné centrum a križovatku miestnych i diaľkových impulzov predovšetkým v priebehu doby železnej.

V súvislosti s recentnými terénnymi aktivitami a so zameraním aktuálne riešených vedeckých projektov sa venuje pozornosť aj vedeckému vyhodnoteniu doteraz známych pamiatok z mikroregiónu v širšom geograficko-kultúrnom kontexte (*Benediková/Pieta, v príprave; Pieta/Barta/Benediková, v príprave*).

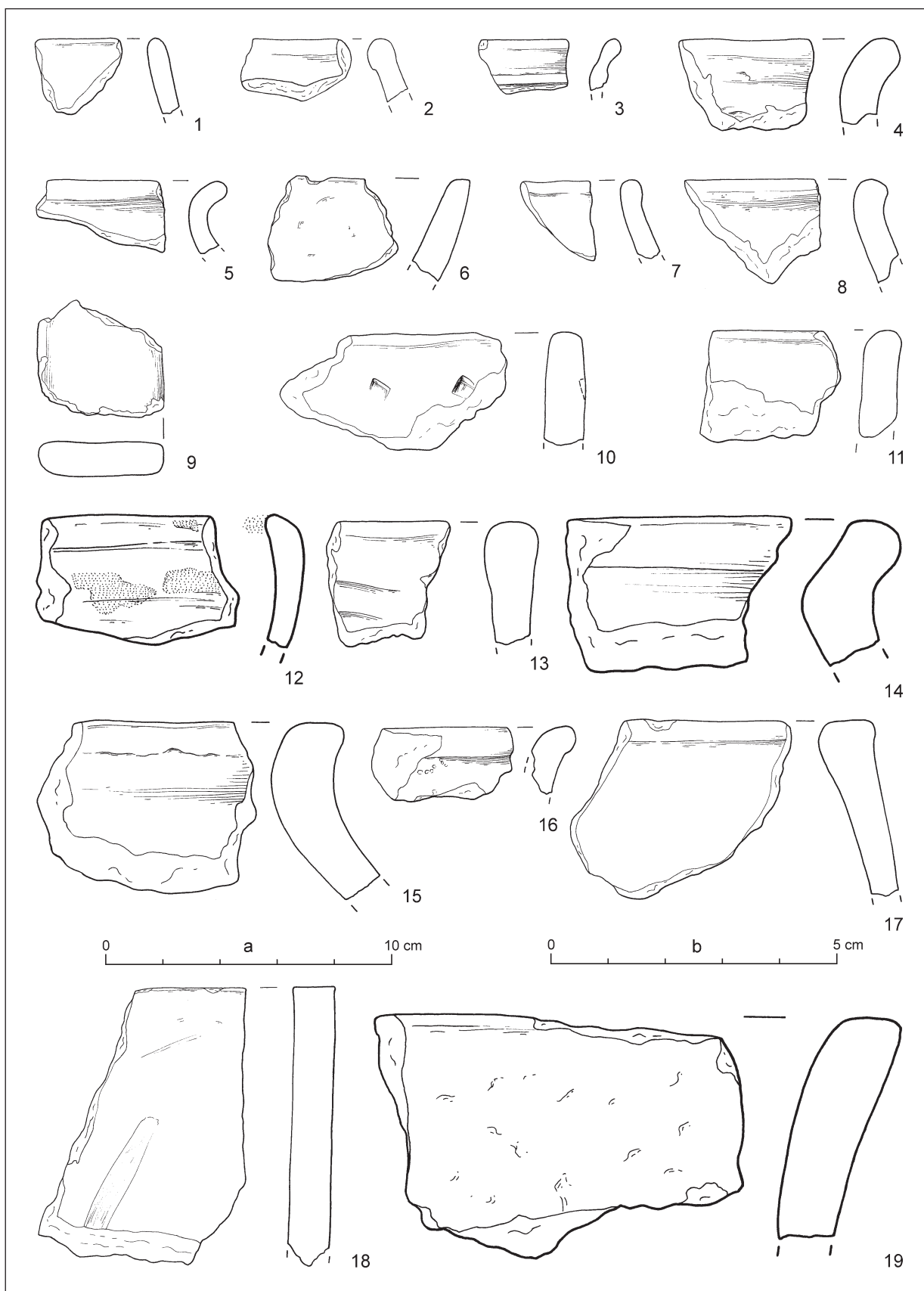
Je až neuveriteľné, že napriek vyše 250-ročnej známej staršej i modernejšej „starožitníckej“ i archeologickej vedeckej činnosti má mikroregión v okolí Rohačky stále potenciál a pri rôznych metódach terénneho výskumu vydáva stále nové svedectvá o minulosti liptovského regiónu. Je určite nevyhnutné venovať mu aj v nasledujúcich rokoch opakovanú archeologickú pozornosť a vyčerpáť túto studnicu pokiaľ možno do dna.

Tab. I. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Keramika zo zberov F. Uličného. Mierka: a – 1, 2; b – 3, 4; c – 5. Kresby J. Hritzová.

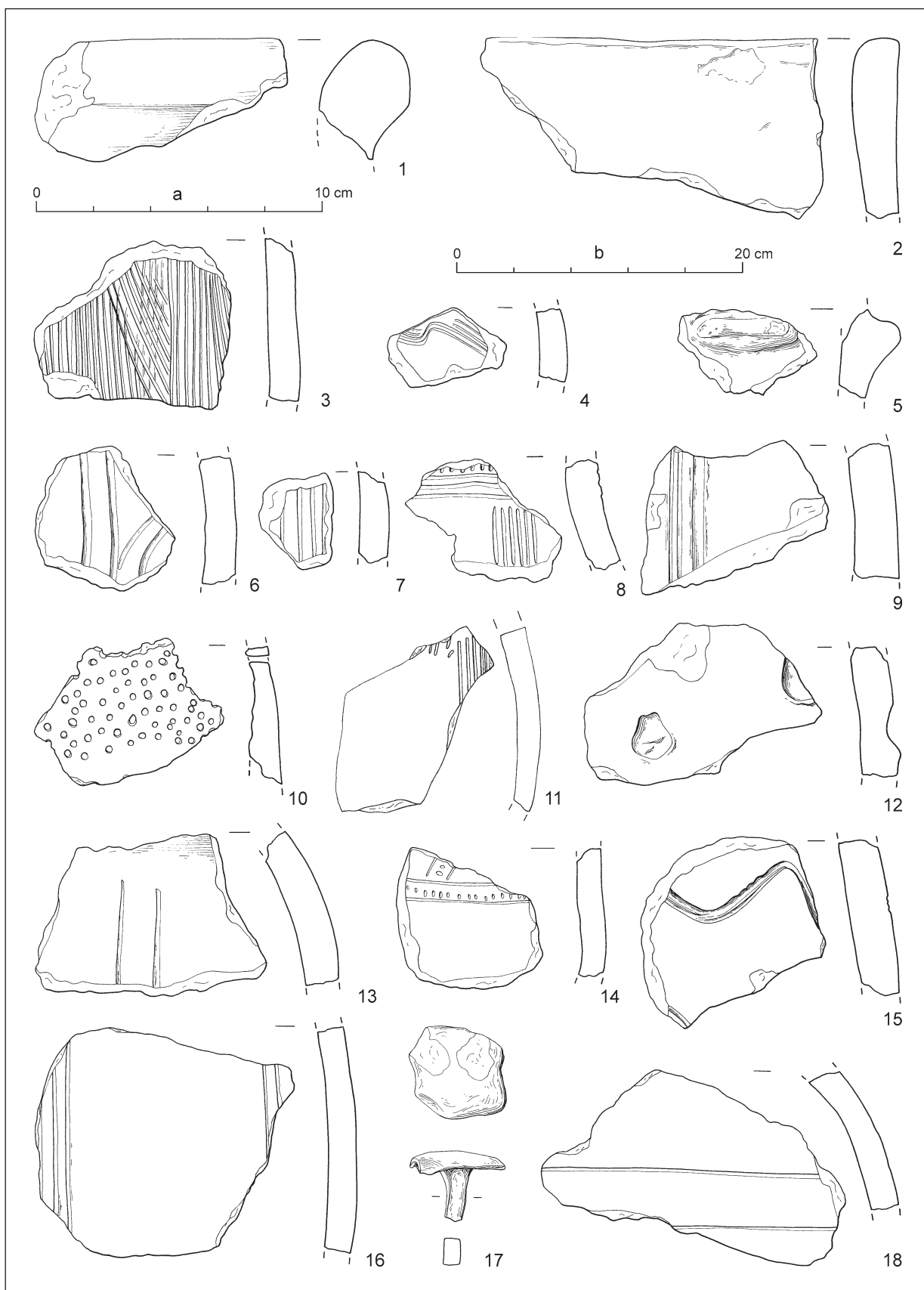

Tab. II. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Keramika zo zberov F. Uličného. Kresby J. Hritzová.

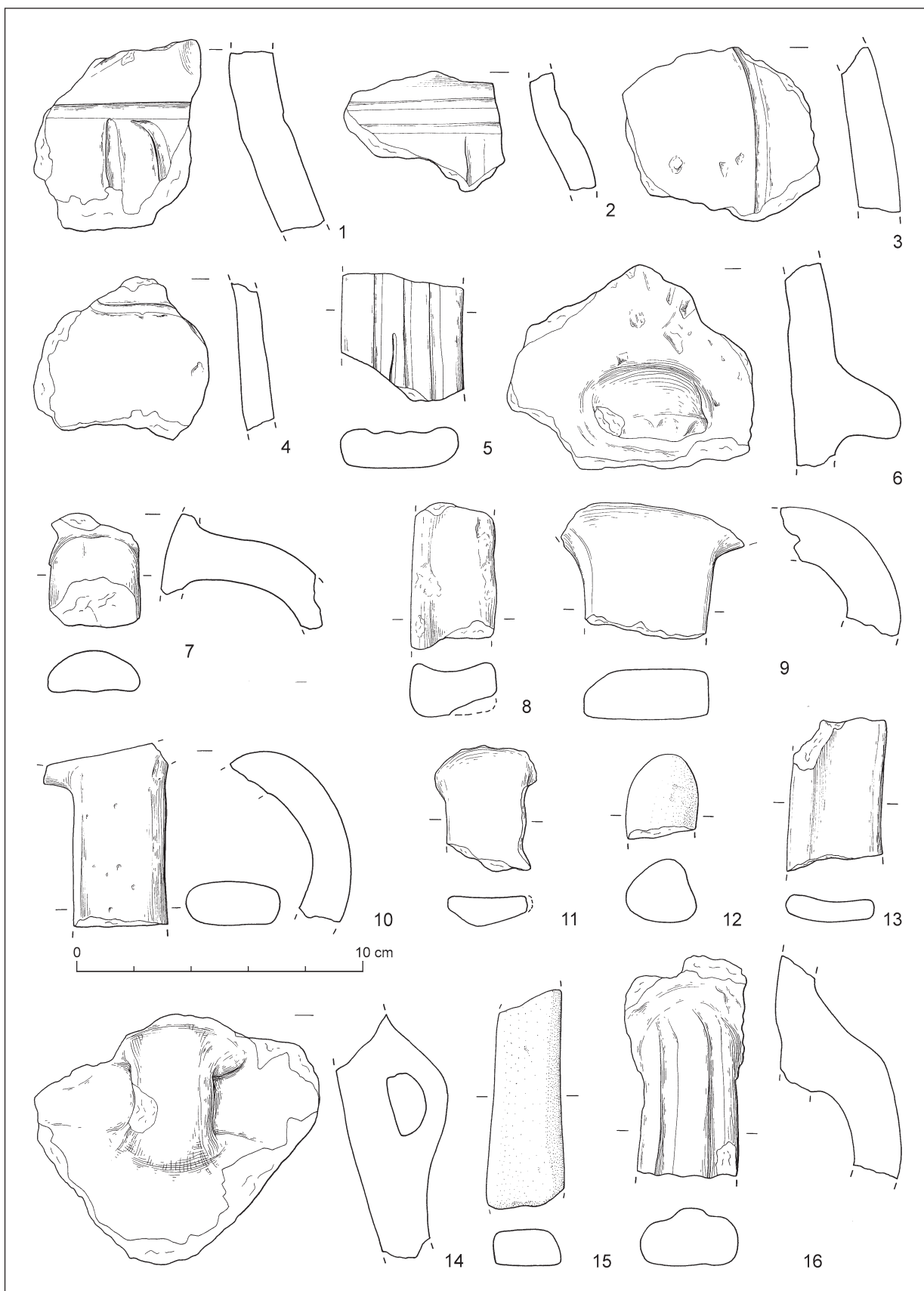

Tab. III. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Keramika zo zberov F. Uličného. Mierka: a – 1–11, 13–19; b – 12. Kresby J. Hritzová.

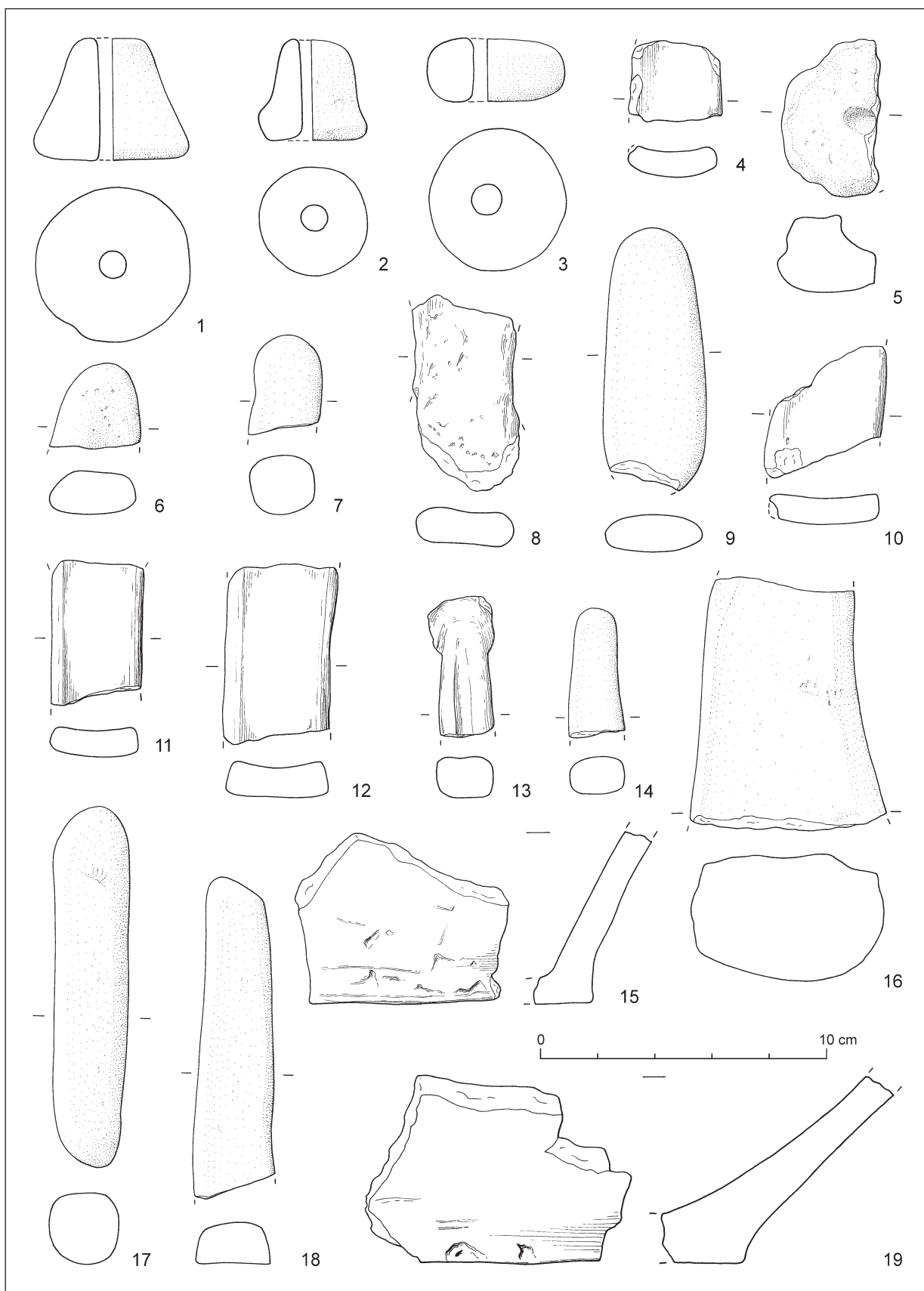

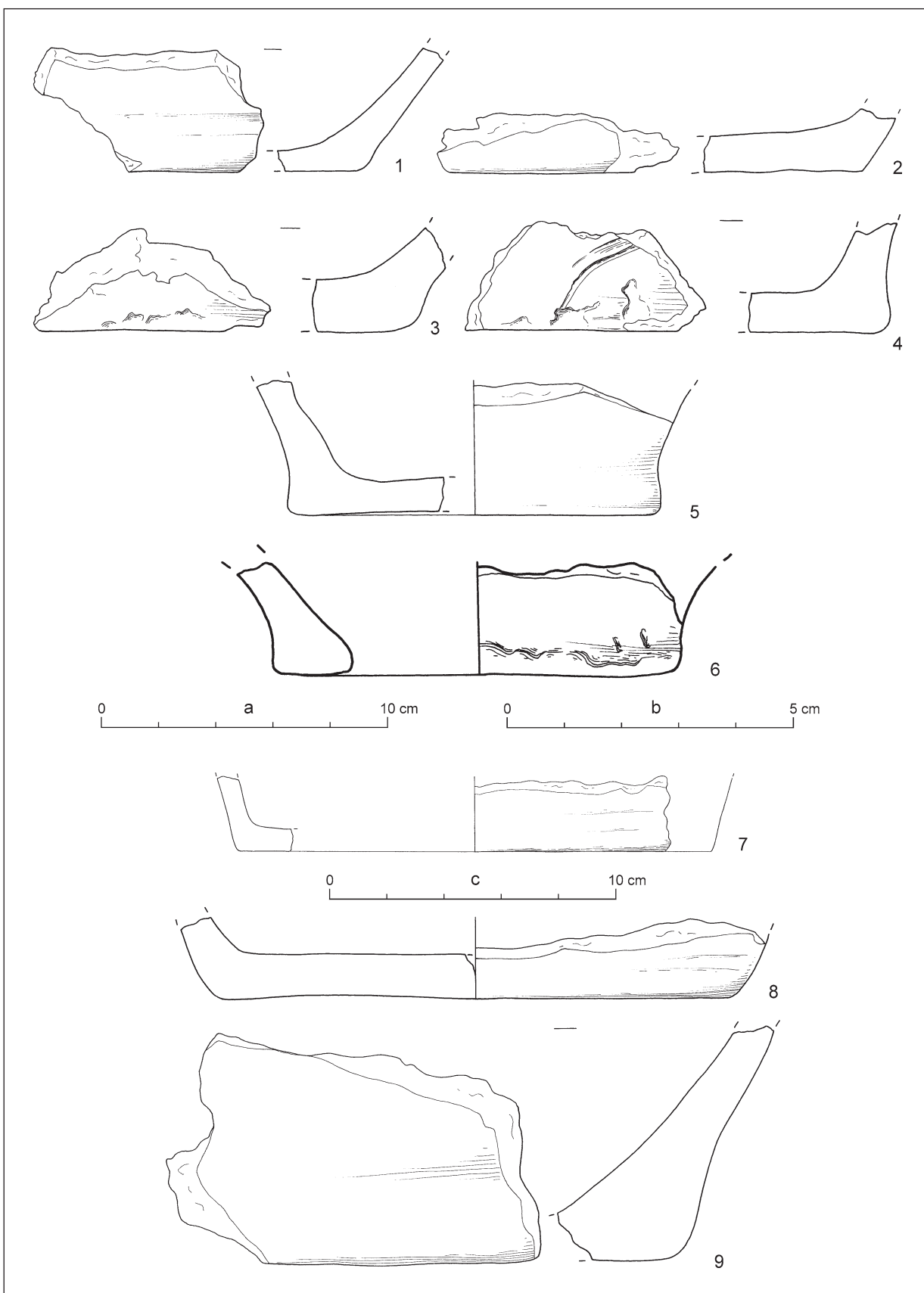
Tab. IV. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Keramika a drobné predmety zo zberov F. Uličného. 17 – železo; ostatné keramika. Mierka: a – 1, 3–18; b – 2. Kresby J. Hritzová.

Tab. V. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Keramika a drobné predmety zo zberov F. Uličného. 12, 15 – kameň; ostatné keramika. Kresby J. Hritzová.

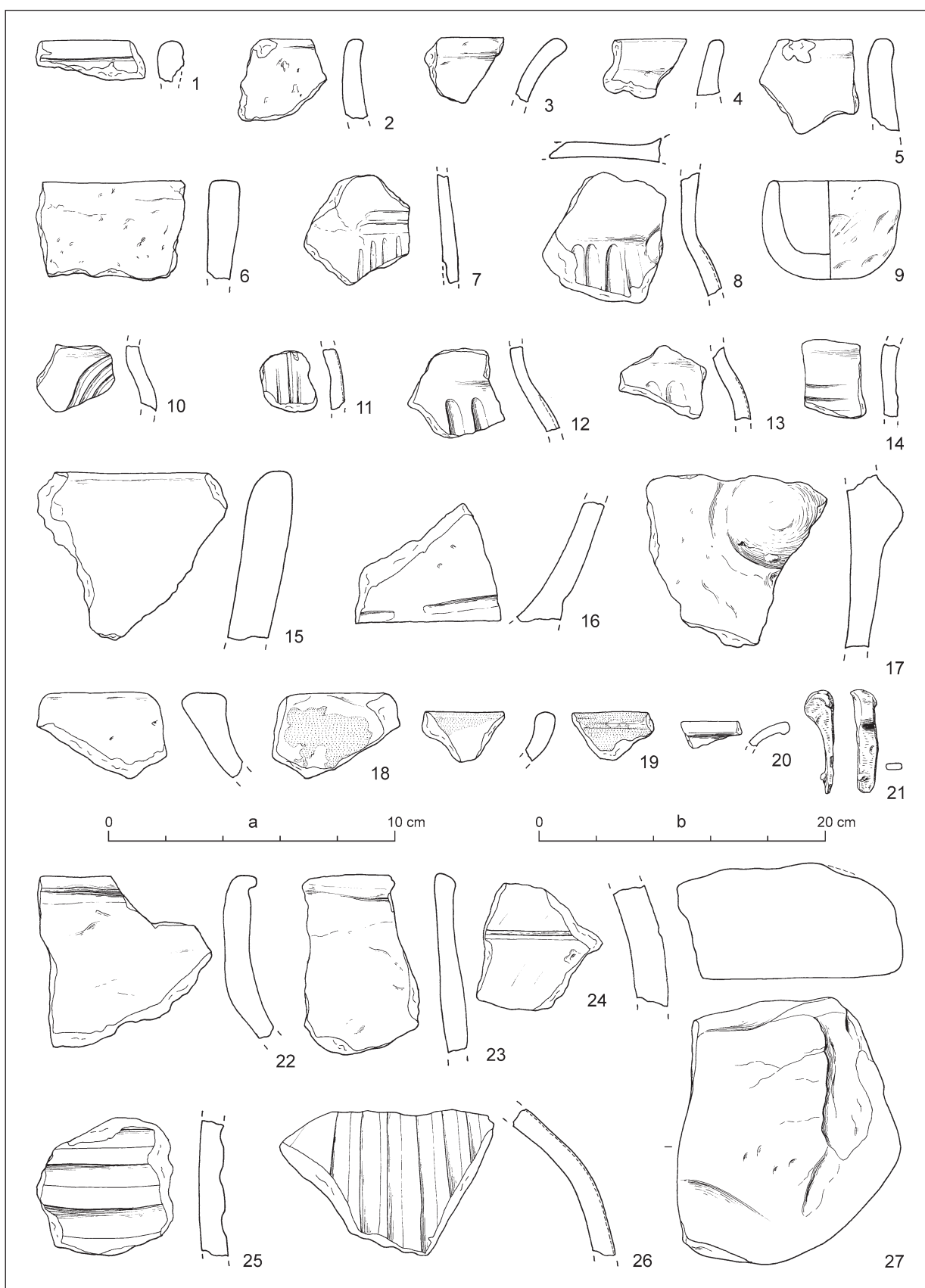

Tab. VI. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Keramika a drobné predmety zo zberov F. Uličného. 5-7, 9, 14, 16-18 – kameň; ostatné keramika. Kresby J. Hritzová.

Tab. VII. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Keramika zo zberov F. Uličného. Mierka: a – 1–5, 8, 9; b – 6; c – 7. Kresby J. Hritzová.

Tab. VIII. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Keramika a drobné predmety z výskumu v roku 2006. 18, 20 – sonda I; 12, 19, 21 – sonda II; ostatné sonda III. 21 – železo; 27 – kameň; ostatné keramika. Mierka: a – 1–26; b – 27. Kresby J. Hritzová.

LITERATÚRA

- Ambros 1978
 Atlas krajiny SR 2002
 Bárta 1968
 Bel (1735)/2014
 Benecke 1994
 Benediková 2008
 Benediková/Katkinová/Budinský-Krička 2016
 Benediková/Pieta, v príprave
 Beninger 1937
 Fabiš/Bielichová 2014
 Grant 1982
 Hampel 1877
 Hampel 1892
 Hajnalová, E. 1979
 Hajnalová, E. 1996
 Hajnalová, M. 2012
 Hajnalová, E./Hajnalová, M. 1998
 Horváth 2016
 Chrószcz/Janeczek/Miklíková 2010
 Chrószcz a i. 2015
 Janoška 1923
 Kürti 1931
 Kürti 1932
 Lamiová-Schmiedlová 1961
 Letopis MS 1864
 Majláth 1873
 Mihalik 1888
 Mihalik 1889
 Mihalik 1891
- C. Ambros: Prírastky a analýzy archeozoologického materiálu. *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1977*, 1978, 19–26.
 Atlas krajiny Slovenskej republiky. Bratislava – Banská Bystrica 2002.
 J. Bárta: Pravek Liptova. *Krásky Slovenska* 45, 1968, 253–257.
 M. Bel: *Liptovská stolica*. Čadca 2014.
 N. Benecke: *Archäozoologische Studien zur Entwicklung der Haustierhaltung in Mitteleuropa und Südsandinavien von den Anfängen bis zum ausgehenden Mittelalter*. Schriften zur Ur- und Frühgeschichte 46. Berlin 1994.
 L. Benediková: Zisťovací výskum v Liptovskom Mikuláši-Ploštine. *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2006*, 2008, 34–36.
 L. Benediková/J. Katkinová/V. Budinský-Krička: *Ilava, poloha Porubská dolina. Pohrebisko lužickej kultúry na strednom Považí*. Archaeologica Slovaca Monographiae. Studia XXVII. Bratislava – Nitra 2016.
 L. Benediková/K. Pieta: Early and Middle La Tène Period in the Slovak Carpathians. Current state of the art. In: *Unité et diversité du monde celtique. Proceedings of 42nd international conference of AFEAF. Prague 10–13 May 2018*, v príprave.
 E. Beninger: *Die germanischen Bodenfunde in der Slowakei*. Leipzig 1937.
 M. Fabiš/Z. Bielichová: Úvodná štúdia k archeozológii vo Veľkom Mederi. *Študijné zvesti AÚ SAV* 56, 2014, 169–182.
 A. Grant: The use of tooth wear as a guide to the age of domestic ungulates. In: B. Wilson/C. Grogson/S. Payne (ed.): *Ageing and sexing animal bones from archaeological sites*. Oxford 1982, 91–108.
 J. Hampel: *Antiquités préhistoriques de la Hongrie*. Esztergom 1877. <https://archive.org/stream/antiquitsprh00hampuoft#page/n5/mode/2up> [25. 05. 2019].
 J. Hampel: *A bronzkor emlékei Magyarhonban. II. Rész: A leletek statisztikája*. Budapest 1892.
 E. Hajnalová: Paleobotanické doklady poľnohospodárstva a používania drevnín v oblasti Liptova v dobe laténskej a rímskej. *Slovenská archeológia* 27, 1979, 437–471.
 E. Hajnalová: Archeobotanické a archeologické pramene k rekonštrukcii lesnej vegetácie v Popradskej kotline. *Slovenská archeológia* 44, 1996, 265–286.
 M. Hajnalová: *Archeobotanika doby bronzovej na Slovensku*. Nitra 2012.
 E. Hajnalová/M. Hajnalová: Preplavovanie – metóda získavania rastlinných makrozvyškov z archeologických objektov a vrstiev. *Informátor SAS pri SAV* 9, 1998, 6, 7.
 P. Horváth: *Hospodársko-výmenné vzťahy v strednej a neskorej dobe laténskej v strednom Podunajsku na základe distribúcie grafitovej keramiky a žarnovov*. Dizertačná práca (Filozofická fakulta Univerzity Komenského – Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied). Bratislava – Nitra 2016. Nепublikované.
 A. Chrószcz/M. Janeczek/Z. Miklíková: Animal remains from Liptovská Mara, northern Slovakia: a preliminary report. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsik (ed.): *Archeológia Barbarov 2009. Hospodárstvo Germánov. Sídlistkové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek*. Nitra 2010, 225–236.
 A. Chrószcz/M. Janeczek/Z. Bielichová/T. Gralak/V. Onar: Cynophagia in the Púchov (Celtic) Culture Settlement at Liptovská Mara, Northern Slovakia. *International Journal of Osteoarchaeology* 25, 2015, 528–538.
 M. Janoška: Praobydleniská v Liptove. *Krásky Slovenska* 3/1, 1923, 1–13.
 J. Kürti: Zprávy Liptovského múzea v Ružomberku. In: I. Houdek (zodp. red.): *Zprávy Liptovského múzea I/1* (júl 1931). Ružomberok 1931, 3–8.
 J. Kürti: Zprávy Liptovského múzea v Ružomberku. In: I. Houdek (zodp. red.): *Zprávy Liptovského múzea II* (október 1932). Ružomberok 1932, 33–39.
 M. Lamiová-Schmiedlová: Spony z doby rímskej na Slovensku. *Študijné zvesti AÚ SAV* 5, 1961, 7–142.
Letopis Matice Slovenskej. Prvý ročník, č. 1, 1864, H. Sbiierka starožitností a predmetov etnografických.
 B. Majláth: Liptómegeyi ostelepek. *Archaeologiai Közlemények* 9, 1873, 37–57.
 J. Mihalik: A Rohácskai (Liptó M). Osteoprof. *Archaeologiai Értesítő* 8, 1888, 140–147.
 J. Mihalik: A rohácskai kő-és bronzkori telep. *Karpatégyesület Évkönyve* 16, 1889, 37.
 J. Mihalik: Oskori leletek Liptómegeyben. *Archaeologiai Értesítő* 9, 1891, 145–152.

- Michalko a kol. 1986
Miroššayová 1975
- Neudeck 1880
- Ondrouch 1964
- Petrovský-Šichman 1965
- Pieta 1982
- Pieta 1981
- Pieta 1983
- Pieta 1996
- Pieta 2000
- Pieta 2008
- Pieta/Barta/Benediková, v príprave
- Podtatranský 1895
Rizner 1903
- Schweigruber 1978
Sliacka 2016
- Slivka 1975
- Šimková 2004
- Šimková 2016
- Švihurová 2017
- Uhlár 1961
- Volko-Starohorský 1909
- Volko-Starohorský 1924
- Volko-Starohorský 1965
- Wyrost/Chrzanowska 1994
- Zachar 2005
- J. Michalko a kol.: *Geobotanická mapa ČSSR*. Bratislava 1986.
- E. Miroššayová: *Vývoj lužickej kultúry na severnom Slovensku v staršej dobe železnej I, II*. Doktorská práca (Filozofická fakulta Masarykovej univerzity Brno). Brno 1975. Nepochybné.
- J. Neudeck: Germanische Befestigungen des oberen Waagthaales. *Mitteilungen der Wiener Anthropologischen Gesellschaft in Wien* 9, 1880, 29–59.
- V. Ondrouch: *Nálezy keltských, antických a byzantských mincí na Slovensku*. Bratislava 1964.
- A. Petrovský-Šichman: Severozápadné Slovensko v dobe laténskej a rímskej. In: *Vlastivedný zborník Považia* 7. Banská Bystrica – Žilina 1965, 53–129.
- K. Pieta: *Die Púchov-Kultur*. *Studia Archaeologica Slovaca Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Slovaca* I. Nitra 1982.
- K. Pieta: Refúgiá z doby halštatskej v Liptove. In: *Liptov* 6. *Vlastivedný zborník*. Martin – Ružomberok 1981, 53–66.
- K. Pieta: Halštatské výšinné sídliská v Liptove. *Archeologické rozhledy* 35, 1983, 39–49.
- K. Pieta: *Liptovská Mara. Včasnohistorické centrum severného Slovenska*. *Monumenta Archaeologica Slovacia* 5. Bratislava 1996.
- K. Pieta: Die Siedlung Liptovská Mara II und die Anfänge der Einflüsse der Latène-Kultur im Westkarpatenraum. *Slovenská archeológia* 48, 2000, 315–346.
- K. Pieta: *Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska*. *Archaeologica Slovaca Monographiae*. *Studia* XI. Nitra 2008.
- K. Pieta/P. Barta/L. Benediková: The North Slovakian refuge places and the beginning of the La Tène Period in the northern part of the Western Carpathians. In: M. Karwowski/P. Ramsel (ed.): *Celts 2014. Proceedings of the conference*. *Mitteilungen der Prähistorischen Kommission*. Wien, v príprave.
- U. Podtatranský: Biela pani. *Národný hlásnik* 28/8, 15. augusta 1895. 171–173.
- L. V. Rizner: Náleziská starožitností v Uhrách. S predmluvou od A. Kmeťa. *Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti* 8, 1903, 24–54.
- F. H. Schweigruber: *Mikroskopische Wood Anatomy*. Zug 1978.
- S. Sliacka: Archeologický výskum na hradisku Rohačka v roku 2016. Predbežná správa. In: S. Sliacka (ed.): *Výsledky nových archeologických výskumov na strednom Slovensku*. *Zborník z konferencie archeológov pôsobiacich v oblasti stredného Slovenska – „Výsledky nových archeologických výskumov na strednom Slovensku“*. *Liptovské múzeum v Ružomberku* 27. októbra 2016. Ružomberok 2016, 45–50.
- M. Slivka: *Súpis archeologických lokalít Liptova (okres Liptovský Mikuláš)*. Bratislava 1975. Nepochybný rukopis.
- Z. Šimková: Nové nálezy z Liptovského Mikuláša-Ploštína. *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2003, 2004*, 185–187.
- Z. Šimková: Ján Volko-Starohorský a jeho aktivity na poli archeológie. In: S. Sliacka (ed.): *Výsledky nových archeologických výskumov na strednom Slovensku*. *Zborník z konferencie archeológov pôsobiacich v oblasti stredného Slovenska – „Výsledky nových archeologických výskumov na strednom Slovensku“*. *Liptovské múzeum v Ružomberku* 27. októbra 2016. Ružomberok 2016, 113–122.
- M. Švihurová: *Osídlenie severného Slovenska v staršej dobe rímskej na základe sídliska Liptovská Mara III*. Dizertačná práca (Filozofická fakulta Univerzity Komenského – Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied). Bratislava – Nitra 2017. Nepochybné.
- V. Uhlár: Mních pri Ružomberku v praveku a včasnej dobe dejinnej. *Študijné zvesti AU SAV* 4, 1961, 139–179.
- J. Volko-Starohorský: Prví Liptáci a Rohačka (822 m) ako praobydlenisko. *Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti* 14, 1909, 41–53.
- J. Volko-Starohorský: *Prirodne bohatstvo Liptova* 13 (*Praosady Liptova a truhlovitá významná Rohačka*). *Liptovský Mikuláš*. http://www.minerality.sk/files/kni/014_volko_13.htm [25. 05. 2019].
- J. Volko-Starohorský: Rozpomienky na archeologický výskum Liptova. *Študijné zvesti AU SAV* 15, 1965, 219–224.
- P. Wyrost/W. Chrzanowska: Chov domácich zvierat a lov na západnom Slovensku v mladšej a neskorej dobe bronzovej. In: L. Veliačik/P. Romsauer: *Vývoj a vzťah osídlenia lužických a stredodunajských popolnicových polí na západnom Slovensku*. *Archaeologica Slovaca Monographiae*. *Catalogi* VI. Nitra 1994, 270–276.
- J. Zachar: *Aktualizačný list národnej kultúrnej pamiatky – hradisko Rohačka*. Interný materiál Krajského pamiatkového úradu Žilina. Žilina 2005. Nepochybné.

Internetové zdroje

<http://www.biospotrebiteľ.sk/clanok/1526-smrek-obycajny.htm> [26. 07. 2019].

<http://geoportal.gov.sk/sk/map> [26. 07. 2019].

<http://slovník.dovrečka.sk/narecovy-slovník/filpas> [26. 07. 2019].

What's (old)new below Rohačka?

Fragments of knowledge of prehistoric and early historic settlement area
in Liptovský Mikuláš and Demänovská Dolina

Lucia Benediková – Martin Furman – Zora Bielichová –
Jana Mihályiová – Ján Tirpák

Summary

The article dedicated to our jubilee E. Mirošayová presents the history of the research of the settlement area in cadastres of Liptovský Mikuláš-Ploštín, Liptovský Mikuláš-Iľanovo and Demänovská Dolina with hillfort Rohačka, settlement Pod Rohačkou, and refuge place on Demänovská hora (Fig. 1–3), as well as the materials, including the archaeobotanical and archaeozoological sources, from archaeological and geophysical activities of the Institute of Archaeology at the settlement Pod Rohačkou in 2006 and 2008.

Research in the microregion in the surroundings of Rohačka is inseparable part of the archaeological research of Liptov region since mid-18th century. The research from its beginnings till mid-20th century is connected mainly with the names of M. Bel ([1735]/2014), J. Kurti (1931; 1932), B. Majláth (1873), J. Mihalik (1888; 1889; 1891); J. Neudeck (1880), J. Volko-Starohorský (1909; 1924; 1965). The modern archaeological explorations are related to A. Petrovský-Šichman (1965), V. Uhlár (1961) and most intensively to K. Pieta (1981; 1983). In 21st century new activities in the area were undertaken (Benediková 2008; Sliacka 2016; Šimková 2004; 2016; Zachar 2005). Besides all mentioned researchers E. Mirošayová is very closely connected with microregion around Rohačka, too, as her doctoral thesis (Mirošayová 1975) can be considered as a pilot synthesis on Early Iron Age monuments from northern Slovakia.

Test excavations of the Institute of Archaeology in 2006 arouse from the information by the local inhabitant prof. F. Uličný from Ploštín about disturbed archaeological features („clay-daub feature – an oven“) on the field below Rohačka. Moreover, he handed in the materials from his surveys carried out in an unknown period before 2006 on the foothill of Rohačka to the employees of the Institute of Archaeology SAS. The material assembled involved abundant pottery fragments, stone sharpeners/polishers, scarcely clay daub fragments, iron slag, fragments of granite stones, few of them perhaps being fragments of ground/mill stones and crushers, such as have been being found on the site also in the past (Pl. I–VII).

The excavations in 2006 was carried out in three test trenches (I–III; Fig. 4; 5; Benediková 2008, 34). In trenches I and II the cultural layer was quite indistinct, with few fragments of archaeological material (Pl. VIII: 12, 18–21). In trench III, the archaeological material occurred in top soil (context 1/layer 1) and in two cultural layers (contexts 2 + 3/layers 2 + 3, and context 4/layer 4; Fig. 4: E; 5: B). Virgin soil appeared in the depth 70 cm below the surface (layer 5 on NE section; Fig. 4: E; 5: B; Benediková 2008, 34).

Pottery retrieved during excavations in 2006 is rather fragmentary with three main chronological components: Late and Final Bronze Age (Ha A2–Ha B; pl. VIII: 6–8, 10–14, 26; with analogies e.g. in phases 4–9 on the cemetery in Ilava; cf. Benediková/Katkinová/Budinský-Krička 2016, 255–257, fig. 181–192); Late La Tène Period (Lt D; Pl. VIII: 1–3, 17, 25; with analogies on the settlements of Púchov culture; cf. Pieta 1982, fig. 10); and Early Roman Period (B1–B2/C1; Pl. VIII: 2, 4, 5, 15, 16, 22–24; for analogies cf. Švihurová 2017).

In none of excavated trenches the *in situ* remains of settlement features could have been discovered (Benediková 2008, 35). The clay-daub layer (contexts 2 and 3 = layers 2 and 3; Fig. 4: E; 5: B) in trench III is only disturbed settlement debris of habitation dwellings or outbuildings, originally standing most likely higher on the slope (one of those was in between excavated by L. Záhorec and S. Sliacka in 2014–2015; Sliacka 2016, 46). The clay daub fragments evidence the presence of the structures with wattle-and-daub walls or other constructions elements, or walls/construction elements made of posts with diameter c. 10 cm or walls/construction elements made of logs, as well the presence of flat construction elements (planks or quadratic logs). The structures did not consist of one type of construction elements but combined more in one building.

Survey activities of F. Uličný also yielded the materials from Late La Tène Period (Lt D; Pl. I: 2; II: 14, 15; III: 1, 2, 5, 7–9; IV: 3, 7, 9, 16; V: 2, 5, 9–11, 14; VI: 10–12) and mostly from the Early Roman Period (B1–B2/C1; Pl. I: 1, 4, 5; II: 1–13, 17;

III: 10, 11, 13–19; IV: 1, 2, 6, 12, 13, 15, 18; V: 1, 3, 4, 8, 16; VI: 8, 14; VII: fragments of heating pots with perforated walls – Pl. IV: 10; VII: 6 – also belong to the Late La Tène or Early Roman Periods; cf. e.g. *Pieta* 1982, pl. XLVII: 5; 2000, fig. 8: 17); additionally also a few fragments from Early and Middle La Tène (Lt B–Lt C; Pl. I: 13; II: 6; IV: 8, 14), and perhaps also Late Hallstatt to Early La Tène Periods (Ha D–Lt B1; Pl. IV: 11?).

In both assemblages scarce fragments from Middle Ages (Pl. IV: 4) and Modern Period (Pl. III: 3, 12; VIII: 18–21) are present.

All analysed sources confirm known chronological profile of the site and enrich the range of known pottery content of individual periods in given region. Remarkable is also spectrum of stone tools – fragments of granite ground/mill stones (Pl. VIII: 27), sharpeners/polishers from granite and sand stone (Pl. V: 12, 15; VI: 6, 7, 9, 16–18); granite crushers or projectiles, and fragments of a stone spindle whorl or its semi-product (?; Pl. VI: 5) – show wide use of stone tools from local sources for various economic and household activities in late prehistory and early historical period (cf. *Horváth* 2016; *Pieta* 1996; 2008, 161–163, with references; *Švihurová* 2017, 181, with references). In-house textile production is evidenced by clay spindle whorls (Pl. VI: 1–3) and clay loom weight fragments. Sporadic iron items cannot be precisely dated (Pl. IV: 17; VIII: 21).

The only archaeobotanical sample from the site, retrieved from context 2 in trench III, dated to the Late Bronze Age till the Early Roman Period, yielded exclusively charred macroremains of spruce (*Picea abies*), that is in given environment commonly represented wood on the contemporary sites.

Four samples of animal remains from excavations in 2006 were analysed, as well (Table 1). In the context from the Late and Final Bronze Age (context 4 in trench III) the bones of caprines (*Ovis/Capra*) and dog (*Canis familiaris*) were present. To broader time horizon – from the Late Bronze Age till the Early Roman Period – belong the bones of cattle (*Bos taurus*), caprines (*Ovis/Capra*) and horse (*Equus caballus*). Assuming that present bones represent the butchery and consumption refuse it can be stated that in the subsistence of the inhabitants of the site the beef or lamb/goat meat was preferred. The data, although limited regarding the analysed number of bones, show from cattle and caprines the adult as well as juvenile individuals were killed. Besides meat, named animals were used also for production of wool and milk. It is difficult to estimate the role of dog and horse but they were probably generally used for economic activities – dog for protection, horse for transport and as a riding animal. Traces of cynophagy detected on dog bones are not that surprising as the evidences of such manipulation were also identified in other assemblages from north Slovakian region in the time of existence of Púchov culture (*Chrószcz et al.* 2015). Species represented in the collection from the site Pod Rohačkou correspond with up-to-date archaeozoological knowledge from Liptov region and enable to shift the cattle husbandry and grazing tradition in the mountain regions of Slovakia deeper in the past (to the Late and Final Bronze Age).

The extent of the site was defined on the basis of distribution of archaeological material detected during field walking in 2008 (Fig. 6: a) as well as during consequent rescue excavations and surveys of regional Monument Board in Žilina on the area at the foothill of Rohačka (Fig. 6: b).

The geophysical prospection in 2008 was carried out on the area 100 x 100 m employing magnetic method (Fig. 7: A). The map of analytical signal shows the value span between 4 (blue colour) and 45 (purple colour; Fig. 7: B). Local anomalies of linear and isometric shape with the values above 20 probably indicate the presence of archaeological features.

Despite small extent of the excavations in 2006 the sample collection of sources was obtained, that illustrate the chronology and character of the settlement Pod Rohačkou in later prehistory and early historical period. These information were was aptly completed by the artefacts from survey by F. Uličný.

In the second decade of 21st century the sites Rohačka, Pod Rohačkou and Demänovská hora were further archaeologically investigated and enriched our knowledge about this past settlement area (about architecture of the settlement structures on Rohačka hillfort and on settlement Pod Rohačkou, about the chronology of all three sites, about character of the refuge place on Demänovská hora, etc.). It cannot be forgotten the extensive surveys with use of metal detector (Martin Furman, Regional Monument Board of the Slovak Republic) in the last years keep yielding new remarkable facts portraying Rohačka as important centre and crossroad of local and long distance impulses especially during the Iron Age.

In relation to recent field activities as well as regarding the focus of current scientific projects the attention is also paid to scientific evaluation of up-to date known monuments from the microregion in broader geographic-cultural context (*Benediková/Pieta*, in prep.; *Pieta/Barta/Benediková*, in prep.).

Fig. 1. A, B – microregion with several settlement sites from prehistory and early historical period in cadastres of Demänovská Dolina, Liptovský Mikuláš-Ploštín, Liptovský Mikuláš-Iľanovo and Závažná Poruba. Photo L. Benediková. 1 – hillfort Rohačka; 2 – settlement Pod Rohačkou; 3 – refuge place Demänovská hora; 4 – hillfort Bodová; 5 – refuge place Končitý vrch; 6 – refuge place Iľanovská Poludnica.

Fig. 2. Groundplan of Rohačka (after J. Neudeck 1880, pl. I).

Fig. 3. Liptovský Mikuláš-Ploštín – Liptovský Mikuláš-Iľanovo. A – sketch of the groundplan of Rohačka range (*Zachar* 2005); B – sketch of the groundplan of the highest fortified plateau (*Zachar* 2005).

Fig. 4. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Excavations in 2006. Photo L. Benediková. A – view of hillfort Rohačka and the location (marked with white arrow) of excavated trenches in 2006; B – view from the area of excavations to the northwest; C – trenches I and II after excavations; D – trench III after excavations; E – western segment of northeastern section in trench III.

Fig. 5. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Drawing documentation of excavations in 2006 (L. Benediková). A – general plan of excavated trenches; B – northeastern section of trench III: 1 – top soil (context 1); 2 – colourful hard soil, large fragments of abundant clay daub and crushed stones (contexts 2 and 3); 3 – dark brown-black soil (contexts 2 and 3); 4 – clayey soil, less clay daub fragments and stones (context 4); 5 – sterile layer (virgin soil), yellow-brown clayey soil with crushed lime stones.

Fig. 6. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Extent of settlement defined on the basis of distribution of archaeological material. a – material detected by field walking in 2008; b – material detected by rescue excavations and field walking of the Monument Board in later years; c – spot of the excavations in 2006. Map L. Benediková, M. Furman, M. Bartík, P. Červeň.

Fig. 7. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Geophysical prospection in 2008. Maps J. Tirpák, M. Bartík. A – position of geophysically prospected area in field; B – map of analytical signal.

Table 1. Summary of archaeozoological finds. Quantified according to number (n).

- Pl. I. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Pottery from surveys by F. Uličný. Scale: a – 1, 2; b – 3, 4; c – 5. Drawings J. Hritzová.
- Pl. II. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Pottery from surveys by F. Uličný. Drawings J. Hritzová.
- Pl. III. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Pottery from surveys by F. Uličný. Scale: a – 1–11, 13–19; b – 12. Drawings J. Hritzová.
- Pl. IV. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Pottery and small finds from surveys by F. Uličný. 17 – iron; others pottery. Scale: a – 1, 3–18; b – 2. Drawings J. Hritzová.
- Pl. V. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Pottery and small finds from surveys by F. Uličný. 12, 15 – stone; others pottery. Drawings J. Hritzová.
- Pl. VI. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Pottery and small finds from surveys by F. Uličný. 5–7, 9, 14, 16–18 – stone; others pottery. Drawings J. Hritzová.
- Pl. VII. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Pottery from surveys by F. Uličný. Scale: a – 1–5, 8, 9; b – 6; c – 7. Drawings J. Hritzová.
- Pl. VIII. Liptovský Mikuláš-Ploštín, Pod Rohačkou. Pottery and small finds from excavations in 2006. 18, 20 – trench I; 12, 19, 21 – trench II; others trench III. 21 – iron; 27 – stone; others pottery. Scale: a – 1–26; b – 27. Drawings J. Hritzová.

Translated by Lucia Benediková

Mgr. Lucia Benediková, PhD.
Archeologický ústav SAV
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
lucia.benedikova@gmail.com

Mgr. Zora Bielichová
Archeologický ústav SAV
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
zora.miklikova@gmail.com

Mgr. Martin Furman, PhD.
Krajský pamiatkový úrad Žilina
Mariánske námestie 19
SK – 010 01 Žilina
martin.furman.za@gmail.com

Ing. Jana Mihályiová
Archeologický ústav SAV
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
mihalyijana@yahoo.com

doc. RNDr. Ján Tirpák
Gemologické laboratórium
Katedra geografie a regionálneho rozvoja
Fakulta prírodných vied
Univerzita Konštantína Filozofa
Nábřežie mládeže 91
SK – 949 74 Nitra
jtirpak@ukf.sk